



Dobre prakse osiguranja participacije javnosti u urbanom planiranju

Projekat urbane transformacije Sarajevo



Projekat urbane transformacije Sarajevo
Urban Transformation Project Sarajevo

urbaplan



HELVETAS

ENOVA
CONSULTANTS AND ENGINEERS
INSPIRED BY THE FUTURE

Sadržaj

Skraćenice	4
1. O publikaciji	5
2. Uvod	6
3. Katalog dobrih praksi	9
1 SARAJEVO PARTICIPACIJA U VIŠE FAZA	10
Organizacija javnih konsultacija i rasprava u više faza tokom izrade prostorno-planske dokumentacije	
2 SARAJEVO MOJA MAŠTA ZA MOJU ULICU	16
Alati za angažman građana i jačanje podrške urbanističkom re-dizajnu	
3 SARAJEVO INTERAKTIVNI URBANI DIZAJN	20
Inovativni prostori za prezentaciju / diskusiju / saradnju i zajedničko projektiranje u odlučivanju o urbanim rješenjima	
4 SRBIJA INTERAKTIVNI URBANIZAM	24
Izgradnja kapaciteta za učešće, i komunikaciju i edukacija različitih aktera u urbanom planiranju	
5 SRBIJA JAVNO-PRIVATNI DIJALOG	28
Omogućiti i olakšati dijalog između većeg broja aktera i u ranoj fazi urbanog planiranja u 21 općini u Srbiji	
6 RIJEKA MJESNI ODBORI	32
Neformalni lokalni odbori učestvuju u stvaranju rješenja za prostorna pitanja i informiraju zvanične odbore	
7 ZAGREB PARTICIPACIJA U RANOJ FAZI	36
Višedimenzionalni participativni procesi u ranoj fazi donošenja odluka o Generalnom urbanističkom planu za Zagreb	
8 ZURICH DIGITALNA PLATFORMA ZA PARTICIPACIJU GRAĐANA	40
Open-source Platforma Decidim je namijenjen za upotrebu od strane svih službi i za sve participativne procese	
9 ZURICH IZGRADNJA CENTRA AFFOLTERNA	44
Proces odlučivanja i projektiranja rastućeg suburbanog centra putem kontinuiranih konsultacija sa njegovim stanovnicima	
10 BEČ INKLUZIJA U URBANISTIČKOM PLANIRANJU	48
Rodno odgovorna planska rješenja i mehanizam monitoringa	
11 ISTANBUL UPRAVLJANJE KOMUNIKACIJAMA	52
Institucionalizacija upravljanja participativnim praksama	
12 BARCELONA RJEŠENJE ZA GRAD (engl. TACKLE THE CITY)	56
Vodič korak po korak za primjenu ko-kreativnih participativnih procesa i vizualnih metoda u urbanom planiranju	
4. Zaključci i ključne spoznaje	60

URBAPLAN

av. de Montchoisi 21
1006 Lausanne
+41 21 619 90 90
www.urbaplan.ch

HELVETAS

Maulbeerstrasse 10
3011 Bern
+ 41 31 385 10 10
www.helvetas.org

ENOVA

Podgaj 14/I, 71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
+ 387 33 27 91 00
www.enova.ba

Partneri na UTPS

ETHZ, Katedra za arhitekturu i urbanizam
UNSA, Univerzitet u Sarajevu, Arhitektonski fakultet
IPDCS, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
Grad Ciri, STEZ

Skraćenice

Skraćenica	Engleski	Bosanski/hrvatski/spski
BiH	Bosnia and Herzegovina	Bosna i Hercegovina
DPU	Spatial Planning Document	Dokument prostornog uređenja
ETHZ	Technical university in Zurich	Tehnički Univerzitet u Zurichu
GUP	General urban plan	Generalni urbanistički plan
MZ	Local community	Mjesna zajednica
NVO	Non-governmental organisation	Nevladina organizacija
OSD	Civil society organisation	Organizacija civilnog društva
SECO	State Secretariat for Economic Affairs	Državni sekretariat za ekonomske poslove
UNSA	University of Sarajevo	Univerzitet u Sarajevu
UTPS	Urban Transformation Project Sarajevo Projekat urbane transformacije Sarajevo	Projekat urbane transformacije Sarajeva
ZPRKS	Institute for Development Planning for Canton Sarajevo	Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

1. O publikaciji

Ova publikacija je izrađena sa ciljem prenošenja dobrih praksi proaktivnog i efikasnog učešća javnosti i aktera u procesu prostornog planiranja. Odabrani primjeri razmatraju devet područja na koja se usmjerava pažnja, a koji su relevantni za institucije koje se bave planiranjem u Kantonu Sarajevo. Ova područja su definirana na osnovu intervjua vođenih na svim nivoima vlade i analize zakonskog okvira koji regulira učešće javnosti. Ovakve prakse imaju za cilj: 1. unaprijediti legitimitet planskih odluka, 2. izgraditi povjerenje između građana i javnih institucija, 3. podržati postizanje konsenzusa između većeg broja zainteresiranih aktera. Odabrali smo **aktuelne participativne prakse** (u primjeni od 2013) koje koriste državni organi nadležni za urbano planiranje, sa izuzetkom nekoliko neformalnih, ali koje ili imaju vezu sa javnim institucijama, ili se mogu prenijeti na urbanističke organe.

Dokument je izrađen u okviru Projekta urbane transformacije Sarajevo (UTPS) kojeg financira SECO u okviru saradnje Švicarske i Bosne i Hercegovine. Osnovni cilj UTPS-a je da inovira i unaprijedi sistem urbanog planiranja u Kantonu Sarajevo kroz tri odvojene komponente, a to su: i) institucionalizacija; ii) prakse urbanog planiranja; i (iii) urbana transformacija. Ove tri komponente nastoje obuhvatiti različite slojeve urbanog planiranja u Sarajevu, uključujući upravljanje, dokumente prostornog planiranja, učešće javnosti, i urbanističke projekte.

Projekat saraduje sa većim brojem zainteresiranih aktera. Na nivou Kantona Sarajevo, aktivno su uključeni Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, i Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (ZPRKS). Grad Sarajevo, devet općina Kantona (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Ilijaš, Vogošća, Hadžići, Trnovo), Grad Istočno Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu (UNSA) i ne-institucionalni subjekti kao što su udruženja građana, mjesne zajednice, i privatni investitori se također smatraju važnim akterima.

Ova publikacija, a posebno "Katalog dobrih praksi" (Odjeljak 3), prikazuje metode, alate i pristupe primijenjene u Evropi, Zapadnom Balkanu i Sarajevu. S obzirom da uniforman pristup nije od koristi, ovim katalogom praksi želimo predložiti smjernice o tome kako tumačiti, prilagoditi, prikupiti i učiti na osnovu različitih primjera uspješnog učešća.

Okvir za odabir studija slučaja i generalni pregled značaja participacije prikazani su na početku u okviru **Uvodnog dijela**. **Katalog praksi** sadrži 12 studija slučajeva. Izbor se ograničio na Evropu kako bi rješenja bila geografski bliska, poznata, i relevantna za stručne radnike u Kantonu Sarajevo. Redoslijed kojim se primjeri navode je po lokaciji, pri čemu se na početku navode prakse unutar BiH (tri), nakon čega slijede regionalne prakse (četiri), i pet primjera iz ostatka Evrope. Generalne koristi, rizici, izazovi i lekcije su prikazani u **Zaključcima**.

2. Uvod

PARTICIPACIJA | GENERALNI PREGLED

Učešće javnosti i važnih aktera već dugo ima važnu ulogu u demokratskim procesima odlučivanja, kao i u postupcima prostornog i urbanističkog planiranja. To je odnedavno dodatno dobilo na značaju jer i Ciljevi održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals - SDG*) i Nova urbana agenda (engl. *New Urban Agenda*) pozivaju na primjenu pristupa koji podrazumijevaju učešće većeg broja aktera/dionika. Iako se neki odnose prema participaciji prvenstveno kao prema sredstvu za efektivan razvoj i implementaciju projekata, a ne u kontekstu razvoja demokratskih kapaciteta, u ovoj publikaciji ćemo participaciju posmatrati kao **metodološki okvir orijentiran na politike koji utiče na preraspodjelu moći i donošenje odluka u urbanizmu**.

Krucijalno pitanje kod utvrđivanja uspješnosti učešća je **inkluzivnost participativnih procesa**, odnosno način, obim i strategije angažiranja svih aktera. Fokus na inkluzivnost dovodi do efektivne primjene demokratskih vrijednosti u politikama i upravljanju. (UN Habitat 2023).

Još jedna perspektiva kvaliteta je **efektivnost učešća**, to jest stepen u kojem akteri mogu uticati na utvrđivanje agende, ishoda politika, procedure planiranja i proces implementacije. Osnaživanje građanskog društva i javnosti je krajnji cilj svakog participativnog djelovanja i dokaz njegove uspješnosti.

I na kraju, **uloga javnih institucija u unaprjeđenju institucionalnih, političkih, pravnih i finansijskih participativnih mehanizama** je ključno pitanje koje omogućuje konstruktivnu participaciju. U prostornom planiranju, javne institucije bi uvijek trebale uzeti u obzir balansiranje različitih interesa i identifikaciju jedinstvene i zajedničke vizije usmjeravanja urbanog razvoja (UN Habitat, 2023). U tom smislu, javnim institucijama treba omogućiti inovativne metode, alate i instrumente za usvajanje zakonskih rješenja, politika i upravljanja koji uspostavljaju povoljno okruženje i olakšavaju komunikaciju u svim fazama prostornog i urbanog planiranja.



© Schutterstock

DEFINISANJE KONSTRUKTIVNIH PARTICIPATIVNIH PRAKSI | SMJERNICE KROZ PRIMJERE

Sljedeći odjeljak prikazuje međunarodni kontekst u kojem se učešće (participacija) primjenjuje i njeguje. **Široka inkluzija, efektivni doprinosi javnosti, aktivan angažman i saradnja od uzajamne koristi** su najvažnije mjere po kojima se ocjenjuje uspješnost participativnih praksi. Pošto svaka od ovih mjera može biti prisutna u različitom stepenu i opsegu, od krucijalnog je značaja biti precizan kod definisanja šta je u središtu svakog praktičnog alata, i kako se unutar njega operativno ostvaruje participacija.

Svaki pojedini primjer participativnih praksi je prikazan u **četiri jasno strukturirana dijela**. Svaki dio posmatra skup referentnih polja tako da pruža jasan pregled kako i zašto su određene prakse uspostavljene, koje su te prakse, kako funkcioniraju, okvir njihovog uticaja, kratkoročne i dugoročne ciljeve, i naredne korake. Dio pod nazivom **Činjenice i brojke** sadrži kratak opis i pregled korištenog alata, nakon čega slijedi dio pod nazivom **Akteri i dionici** - odnosno koje grupe su bile uključene i na koji način. **Prioriteti i procesi** naglašavaju zašto je odabran baš ovaj alat u odnosu na potrebe koje su utvrđene u Sarajevu. **Završni dio** odgovara na pitanje zašto bi se nekom alatu trebala dati prednost u odnosu na neki drugi. Nakon šematskog prikaza određenih segmenata različitih polja slijede vizualni materijali (fotografije i dijagrami) koji daju bolji uvid u metodološki okvir i njegovu primjenu.

Primjeri su odabrani tako da pokrivaju sljedeću listu područja u fokusu:

Tabela 1: Područja u fokusu UTPS-a u Sarajevu

Područje u fokusu	Opis
1. Broj procesa	Nekonzistentnost u broju participativnih procesa tokom pripreme prostorno-planske dokumentacije
2. Pisane procedure	Izrada i postizanje dogovora između institucija o cjelovitim pisanim procedurama
3. Razumijevanje javnosti	Jačanje razumijevanja javnosti o tome kako funkcionira sistem planiranja
4. Dobivanje povratnih informacija	Unaprjeđenje transparentnosti i lakoća dobivanja povratnih informacija o DPU
5. Socijalna inkluzija	Izrada strateških pristupa u cilju osiguranja inkluzije različitih kategorija društva
6. Javni interes	Pozivanje građana na aktivno učešće u participativnim procesima izrade DPU
7. Upravljanje komunikacijama	Razvoj inovativnih kanala komunikacije i strategija komunikacije koji pomažu participativni proces
8. Trajanje procesa	Trajanje izrade prostorne dokumentacije
9. Uloga MZ	Ohrabriti povećani angažman MZ u participativnom procesu

Tabela 2 u nastavku pokazuje na koja od ovih područja u fokusu se referira koja studija slučaja.

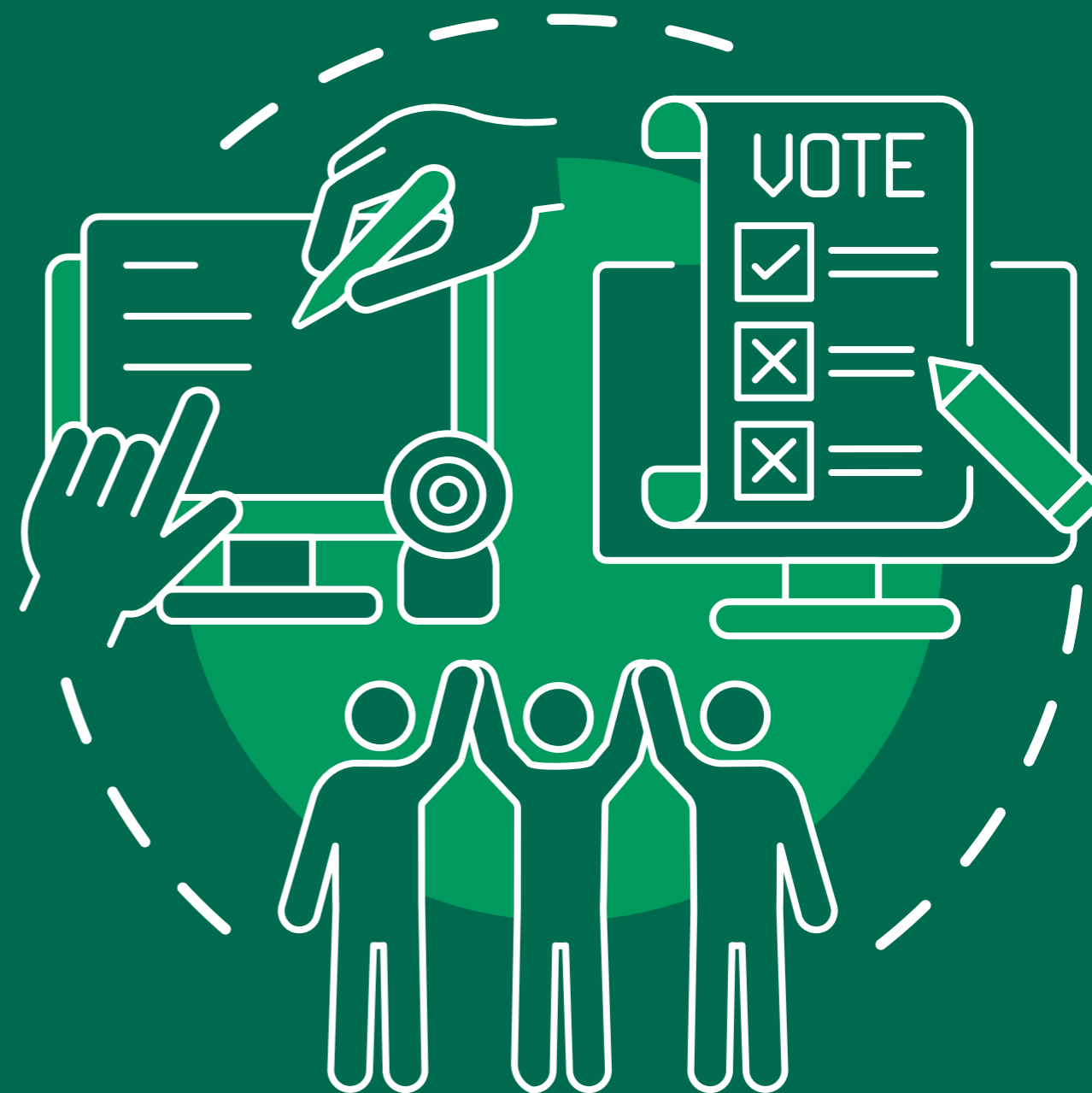
Tabela 2: Primjeri po područjima u fokusu UTPS-a

		1. Broj procesa	2. Pisane procedure	3. Razumijevanje javnosti	4. Dobivanje povratnih reakcija	5. Socijalna inkluzija	6. Javni interes	7. Upravljanje komunikacijama	8. Trajanje procesa	9. Uloga MZ
1	Sarajevo Participacija u više faza			✓		✓	✓			✓
2	Sarajevo Moja mašta za moju ulicu			✓		✓	✓			
3	Sarajevo Interaktivni urbani dizajn							✓		
4	Beograd Interaktivni urbanizam			✓						
5	Srbija Javno-privatni dijalog	✓			✓				✓	
6	Rijeka Mjesni odbori					✓				
7	Zagreb Participacija u ranoj fazi							✓	✓	
8	Zurich Digitalna platforma za participaciju građana						✓			
9	Zurich Izgradnja centra Affoltern		✓		✓					
10	Beč Inkluzija u urbanističkom planiranju					✓				
11	Istanbul Upravljanje komunikacijama				✓					
12	Barcelona Rješenje za grad (engl. <i>Tackle the City</i>)	✓			✓					

Svaka od uspješnih participativnih praksi se analizira primjenom matrice od četiri dijela i nekoliko polja u svakom od dijelova. Nastojali smo dati raznovrsne i široke primjere kako bismo obuhvatili što više različitih lekcija i modela za lokalne institucionalne aktere u Kantonu Sarajevo i omogućili generalni okvir za dalju primjenu rezultata. Da bi kreirali logičnu strukturu studija slučajeva u kojoj se lako snaći, primjeri su **poredani geografski**, pri čemu na prvom mjestu dolaze prakse iz Bosne i Hercegovine (3 studije slučaja iz Kantona Sarajevo), nakon čega slijede primjeri iz regije (4 primjera), i na kraju primjeri iz ostalih zemalja Evrope. (5).

Spisak literature

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) (2023). Enabling meaningful public participation in spatial planning Procedures.



3. Katalog dobrih praksi

1 | SARAJEVO | PARTICIPACIJA U VIŠE FAZA

Organizacija javnih konsultacija i rasprava u više faza tokom izrade prostorno-planske dokumentacije

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

Grad Sarajevo - učešće u tri faze u procesu izrade prostorne dokumentacije

Grad Sarajevo je prvu javnu raspravu organizirao sa predstavnicima općina i MZ u vrijeme kad je izrađivana Odluka o pristupanju izradi dokumenata prostornog uređenja. Druga javna rasprava se održala nakon što je izrađen koncept DPU. Treća javna rasprava je organizirana nakon izrade prednacrt (ili nacrt).

Općina Novi Grad - Serija javnih rasprava za jedan DPU

Općina Novi Grad priprema javne rasprave sekvencijalno, omogućuje se uvid javnosti tokom 30 dana, i mini javna rasprava u prostorijama MZ kao pripremna sesija da se građani pripreme za glavnu javnu raspravu u prostorijama Općine.

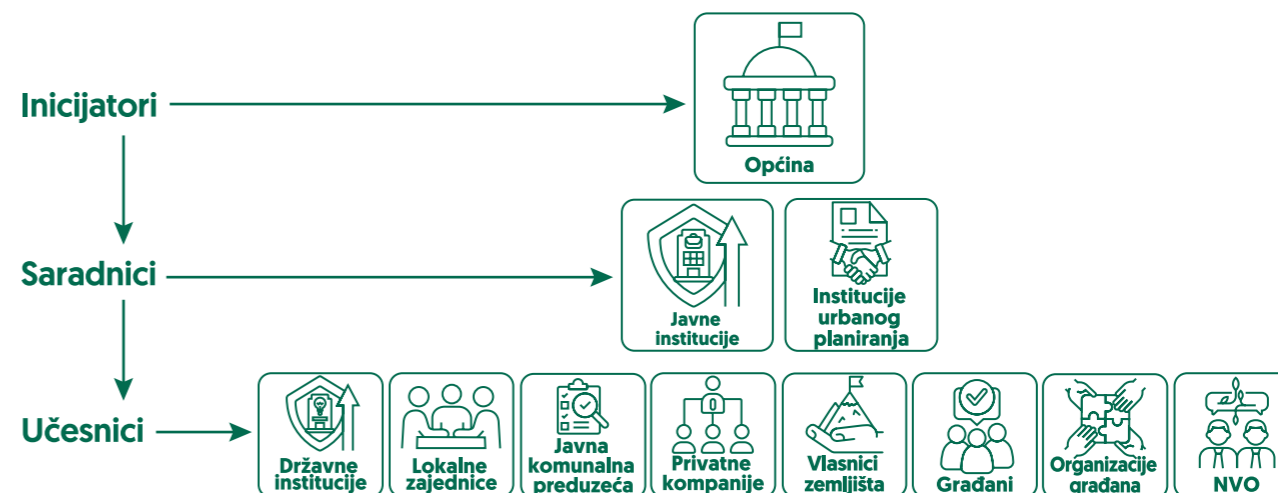
Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Informiranje / konsultacije	Analiza / formulacija	Ljudski resursi, institucionalna, financijska i tehnička podrška

Slika 1: Općina Novi Grad - Otvoreni poziv za sugestije i preporuke za planiranje

Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima	Institucionalni odnosi
3 - Razumijevanje javnosti 5 - Socijalna inkluzija 6 - Javni interes 8 - Trajanje procesa	<input checked="" type="checkbox"/> Daje prioritet javnim u odnosu na pojedinačne interese <input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera	<input checked="" type="checkbox"/> Upravlja pravovremenim pristupom informacijama	<input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje vertikalnu i horizontalnu koordinaciju među institucijama

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Gradske / općinske vlasti	Općinske institucije, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo	Kantonalna ministarstva, odbori MZ, javna komunalna preduzeća, privatni investitori i privatni vlasnici, građani, OCD/NVO



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Dati građanima i interesnim grupama bolji uvid u proces i dokumentaciju izrade plana u cilju izbjegavanja konflikata u budućnosti
- Dovoljno rano informirati građane o namjeri uvođenja promjena u postojeću strukturu i omogućiti nosiocima planiranja da steknu uvid u potrebe odnosnih zajednica
- Omogućiti bolji uvid u DPU u više faza
- Omogućiti učesnicima da pripreme komentare i sugestije na osnovu boljih pristupnih informacija

Procedura

Grad Sarajevo

U skladu sa Zakonom o prostornom planiranju Kantona Sarajevo iz 2017, nosioci izrade su obavezni organizirati samo jedan postupak javne rasprave o nacrtu DPU. Ipak, Grad Sarajevo priprema DPU u partnerstvu sa općinama na koje se odnose pojedinačni DPU. Da bi se postigao široki konsenzus o planu, prvi krug javnih rasprava je održan prije donošenja Odluke o izradi DPU. Time se omogućuje da se u maksimalnoj mjeri u obzir uzmu potrebe građana i postigne najbolji mogući rezultat planiranja, uz istovremeno kreiranje serije informacija u elektronskim i pisanim medijima na početku snimanja postojeće situacije (geodetski, geološki i drugi terenski radovi). Drugi krug je bio u formi javnih događaja (tribina) gdje su obavljene konsultacije o osnovnim konceptima plana. Treći postupak participacije javnosti je javna rasprava o nacrtu DPU, koju čini omogućavanje uvida u trajanju od 30 dana, i jedan dan za javnu raspravu. Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo prezentira plan javnosti na javnoj raspravi.

Općina Novi Grad

Općina je organizirala više mini javnih rasprava i jednu glavnu raspravu za jedinstveni DPU. Učesnici su pozvani da dostave komentare i sugestije lično tokom mini rasprave ili na glavnoj javnoj raspravi, ili da ih dostave u pisanoj formi (putem e-maila). Tokom perioda kada je omogućen uvid javnosti, organizirana je serija prezentacija u prostorijama različitih MZ da bi ljudi stekli bolji pregled i razumijevanje obuhvata i jurisdikcije plana.

PREGLED

Koristi i efekti

- Na ovaj način se građanima i lokalnim zajednicama pruža prilika da definiraju svoje interese čak i prije nego što se izradi tehnički dio DPU.
- Općinskim zvaničnicima je stalo da saznaju kako da unaprijede proces učešća javnosti u urbanom planiranju

Rizici i izazovi

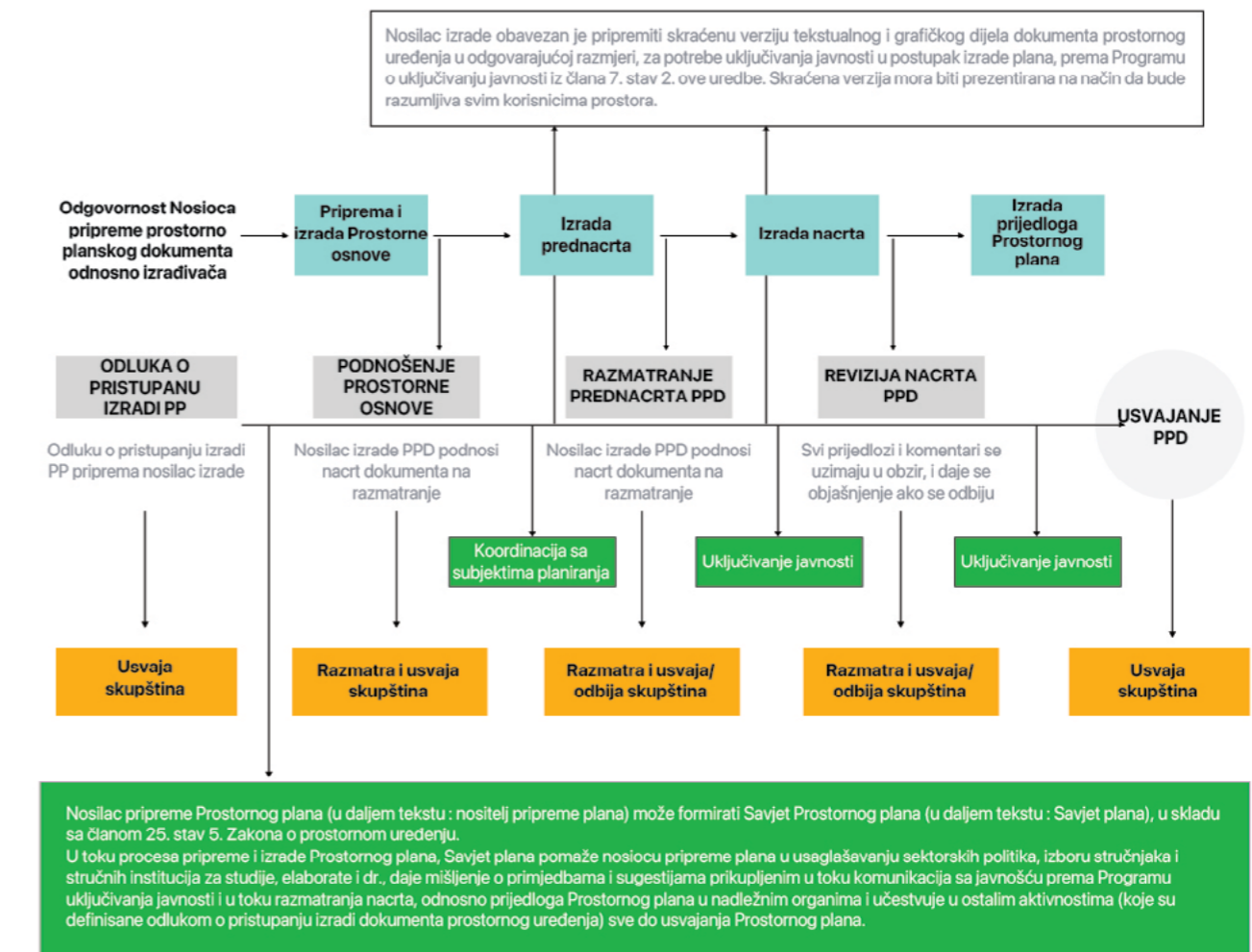
- Postepeno izgraditi povjerenje građana kroz kvalitetno planirane i vođene participativne procese, sa jasnim i praktičnim okvirom rezultata.
- Kantonalna ministarstva, općinski vijećnici, članovi Komisije za prostorno planiranje općine, i predstavnici komunalnih preduzeća su pozvani da učestvuju u javnim raspravama. Njihovo prisustvo je od kritičnog značaja za građane kako bi mogli dobiti neposredne odgovore na pitanja koja njih konkretno zanimaju. Međutim, ove institucije rijetko prisustvuju javnim raspravama.
- Za građane predstavlja izazov razumjeti relevantnost javnih rasprava i tehničku dimenziju planske dokumentacije, i kao posljedica toga, učešće javnosti je nisko, što otvara vrata za kasnije tvrdnje da nisu bili informirani ili konsultirani.

Naučene lekcije

- Rane faze učešća omogućuje da prostorno-planska dokumentacija kvalitetnije odgovori na potrebe i da se kasnije suoči sa manje protivljenja.
- Važno je uputiti poseban poziv vlasnicima nekretnina da dostave svoje komentare / napomene kako bi se povećala stopa njihovog učešća.
- Prisustvo i podrška nositelja izrade na javnim raspravama je važna jer tako mogu pružiti detaljna objašnjenja zakonskog okvira, opcija i rješenja.
- Prisustvo gradskih i općinskih vijećnika je važno jer će oni usvajati finalni plan, i njihovo prisustvo bi moglo doprinijeti povećanju povjerenja i pouzdanosti cijelog procesa, ali oni rijetko prisustvuju

- Podatke treba prezentirati u kompatibilnim formatima i na koherentan način, koji olakšava onima koji nisu stručnjaci da dođu do njih i da ih razumiju, i omogućiti pristup podacima online i fizički u sektorima za urbanizam u općinama.
- Kontinuirana edukacija i specijalizacija urbanista i lokalnih vlasti u vještinama moderacije i vođenja procesa (facilitacije) je značajna za uspješno komuniciranje prostorno-planske dokumentacije

Slika 2: Zakonom propisana procedura izrade prostorno-planske dokumentacije



Nosioci pripreme (i / ili Savjet plana) obavezni su izraditi Program uključivanja javnosti

2 | SARAJEVO | MOJA MAŠTA ZA MOJU ULICU

Alati za angažman građana i jačanje podrške urbanističkom re-dizajnu

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

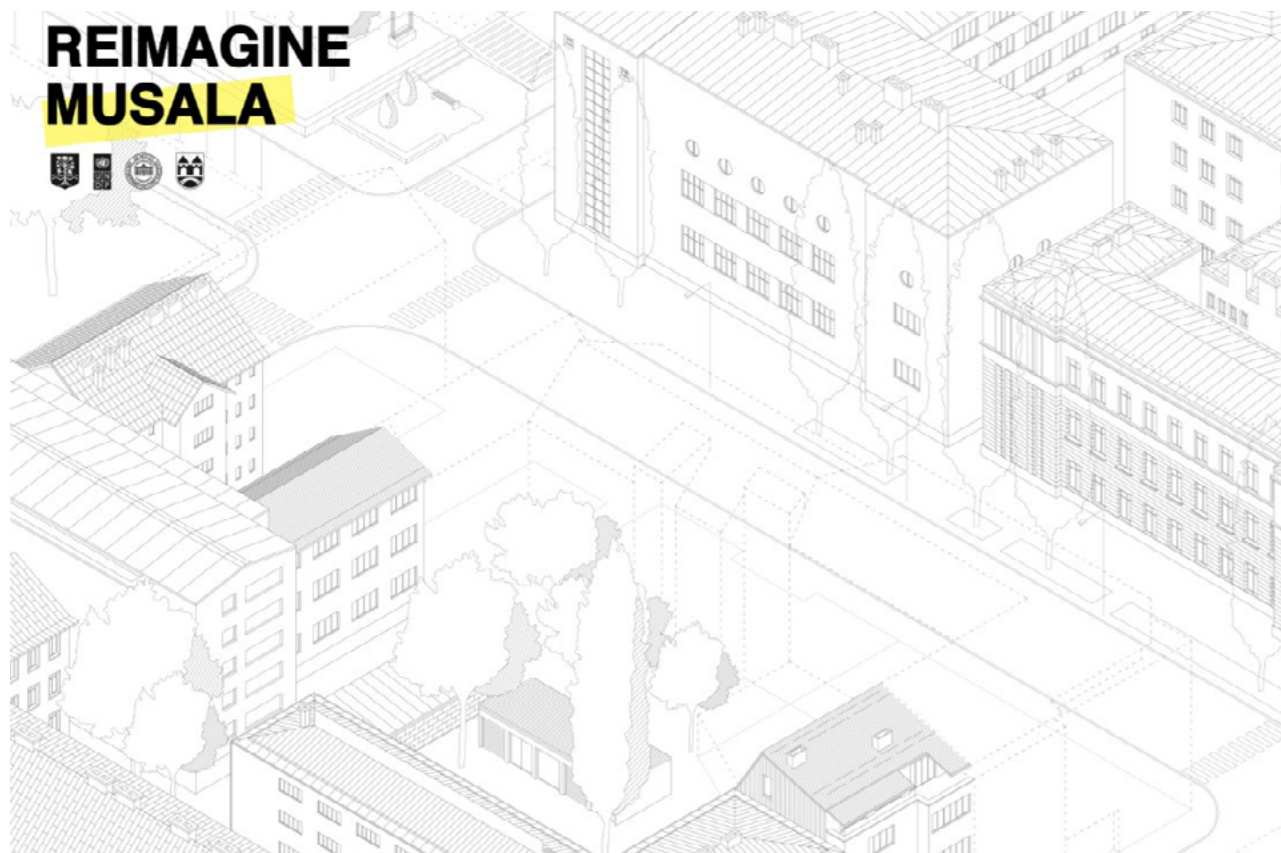
Kratak opis

“Moja mašta za moju ulicu” ima za cilj doprinijeti inkluzivnoj i održivoj urbanoj transformaciji kroz kolektivnu razmjenu ideja o redizajnu i unaprjeđenju javnih prostora od strane građana i implementaciju konkretnih aktivnosti koje će rezultirati zelenim, raznobojnim i ugodnim ulicama i javnim površinama u Općini Centar. Počevši od 2021. g., prikupljane su ideje i vizije građana kako bi poslužile kao okvir za željenu funkcionalnost javnog prostora, ali i za predviđanje njegovog socijalnog, prostornog, ekološkog, ekonomskog i kulturnog okvira i sadržaja.

Ova inicijativa je obuhvatala i dizajniranje i razvoj digitalne platforme koja je služila za interaktivno prikupljanje ideja građana i glasanje o njima.

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Saradnja / osnaživanje	Formulacija / implementacija	Voditelji procesa (facilitatori), arhitekti, developeri softwera

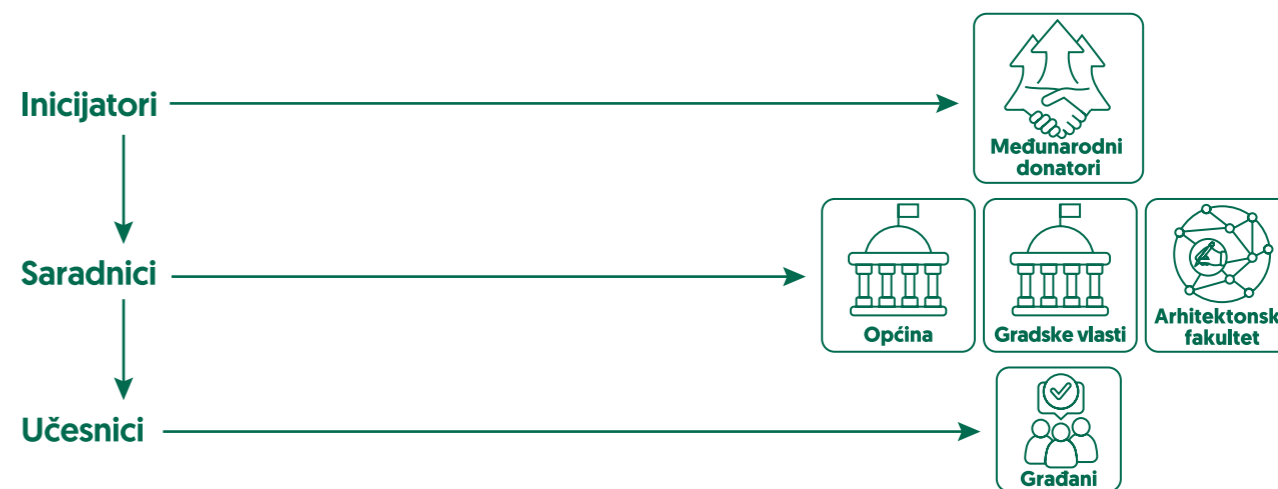
Slika 3: Moja mašta za ulicu Musala



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije	
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Socijalna inkluzija
3 - Razumijevanje javnosti 5 - Socijalna inkluzija 6 - Javni interes	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daje prioritet javnim u odnosu na pojedinačne interese ✓ Unaprjeđuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera ✓ Razvija strategije za upravljanje konfliktima između aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
The Accelerator Lab UNDP-a	Općina Centar, Grad Sarajevo i Arhitektonski fakultet Univerziteta u Sarajevu	Građani



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Učiniti javne površine zelenijima i održivijima
- Građani kao su-kreatori urbane transformacije i rješenja urbanog dizajna
- Angažirati skeptične građane kroz više faza i primjenom više interaktivnih metoda.

Procedura

Proces interaktivnog prikupljanja ideja i njihova transformacija u akcioni plan koji će se primjenjivati počinje inkluzivnim, interesantnim i efikasnim javnim raspravama na teme javnih urbanih prostora. Građani imaju mogućnost predstaviti svoje ideje o zelenoj i lako dostupnoj urbanoj infrastrukturi,

opremi i objektima, kulturnim i drugim kreativnim aktivnostima, površinama za sport i rekreaciju za sve grupe aktera, i drugim sadržajima ili drugim inovativnim vizijama koje mogu doprinijeti povećanju udobnosti i održivosti urbanog prostora, učiniti ga zabavnijim i fokusiranijim na kvalitet života. Nakon što se prikupe ideje i sugestije građana za odabrane lokacije, projekat će raditi na tome da pretvori kolektivne ideje u scenarije za transformaciju urbanih površina. Rezultat tog prikupljanja ideja je dokument projektnog zadatka koji služi kao testni alat za redizajniranje odabranih javnih površina. Ovaj proces će se objasniti na primjeru ulice Musala i parka Hastahana.

Ulica Musala

Prikupljanje ideja je počelo sastancima licem-u-lice na koje su pozvani stanovnici i MZ na koje se promjene direktno odnose. Istraživački timovi i studenti Univerziteta u Sarajevu izradili su set alata sa velikim grafičkim prikazima i karticama za različite vrste sadržaja. Njih su građani interaktivno koristili, a potom je na osnovu njih osmišljena i kreirana virtualna realnost za odabrane površine. Građanima je prikazana VR i vizija kreirana na osnovu njihovih ideja, i nakon dodatnih konsultacija i diskusija, izrađena su dva scenarija. Iako su izražena različita mišljenja kao i, između ostalog, inicijalna podrška za veći broj parking mjesta, na kraju je ipak, u konsultacijama sa MZ i građanima, odabrana zelenija opcija.

Park Hastahana

Ova lokacija je za lokalnu zajednicu bila osjetljivo pitanje jer je postojao snažan otpor javnosti prema prijedlogu izgradnje nove zgrade Centralne banke u parku. Načelnik je podržao, a općina se složila sa odlukom da svi koji su prijavljeni u gradu mogu glasati, i da će konačna odluka biti javna. Da bi se inicijativa učinila dostupnijom i da bi se povećao interes i pristup materijalima korištena je kao alat digitalna platforma. Žiri je odabrao tri od opcija koje su dostavljene na međunarodni konkurs za projekte. Konačni odabir je izvršen putem online ankete koja je bila otvorena za javnost, i koja je sadržavala vizualni prezentaciju, i na koju je dobiveno više od 2000 odgovora.



PREGLED

Koristi i efekti

- Više koraka i tehnike koje su korištene za angažiranje javnosti i pilot projekat kojim se ti procesi pretvaraju u standardan korak u procesu urbane transformacije.
- Pozitivan interes i veliki zahtjevi drugih općina u Sarajevu i iz drugih dijelova BiH.

Rizici i izazovi

- Nizak inicijalni odgovor stanovnika (Ulica Musala)
- Razlike između onoga što ljudi žele i onoga što je općinski tim mislio da je potrebno (Park Hastahana)
- Povjerenje je poremećeno na dubljem nivou, njegovo ponovno uspostavljanje iziskuje sistematski pristup i vrijeme.
- Komplikirane i nedosljedne strukture odlučivanja - 5 nivoa upravljanja
- Ograničena sloboda odlučivanja u općini Centar - 80% njene teritorije čine zaštićeni objekti
- Evidentno postoje snažni i uticajni ekonomski interesi koji se razlikuju od interesa građana

Naučene lekcije

- Značaj političke podrške za uspješnu implementaciju projekta, za promoviranje pozitivnih rezultata i osiguranje pratećeg djelovanja, naučenih lekcija i replikacija (u ovom slučaju, podrška načelnika)
- Tokom dugotrajnog participativnog procesa u kojem može doći do odlaganja rezultata, potrebno je postići balans između zamora i vraćanja povjerenja
- Iznažavanje pravog načina vođenja konsultacija sa širokom javnosti o tome šta se sprema i gledanje nekoliko koraka unaprijed. Građani ponekad imaju kratkoročne interese i više žele riješiti neke praktične, lokalne probleme nego ostvariti zelenu i održivu transformaciju.
- Općine trebaju naći novi način razgovora i angažiranja građana i zamijeniti tipične javne rasprave dinamičnim, progresivnim konverzijama

Slika 4: Vizije za preuredjenje ulice Musala



3 | SARAJEVO | INTERAKTIVNI URBANI DIZAJN

Inovativni prostori za prezentaciju / diskusiju / saradnju i zajedničko projektiranje kod donošenja odluka o urbanim rješenjima

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

U okviru Projekta urbane transformacije Sarajeva (2021-2025), izrađen je skup alata i aktivnosti u cilju unaprjeđenja participativnog okvira za izradu urbanističkih planova u Kantonu Sarajevo. Faza implementacije projekta sadrži tri ključna elementa:

1. Studio urbanog dizajna je fizički prostor za komunikaciju, saradnju i edukacije na teme urbanog planiranja i projektovanja;
2. Studio Mobile je pokretni studio za prikupljanje podataka i direktan pristup angažmanu građana u urbanom planiranju;
3. Digitalni blizanac je digitalni alat za podršku donošenju odluka o planiranju grada za narednih 30 godina u okviru Generalnog urbanističkog plana (GUP) 2040.

Facebook stranica: [Urban Design Studio Sarajevo / Studio urbanog dizajna Sarajevo](#)

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Konsultacije / saradnja	Formulacija / implementacija	Troškovi javnog prostora i mobilnog studija

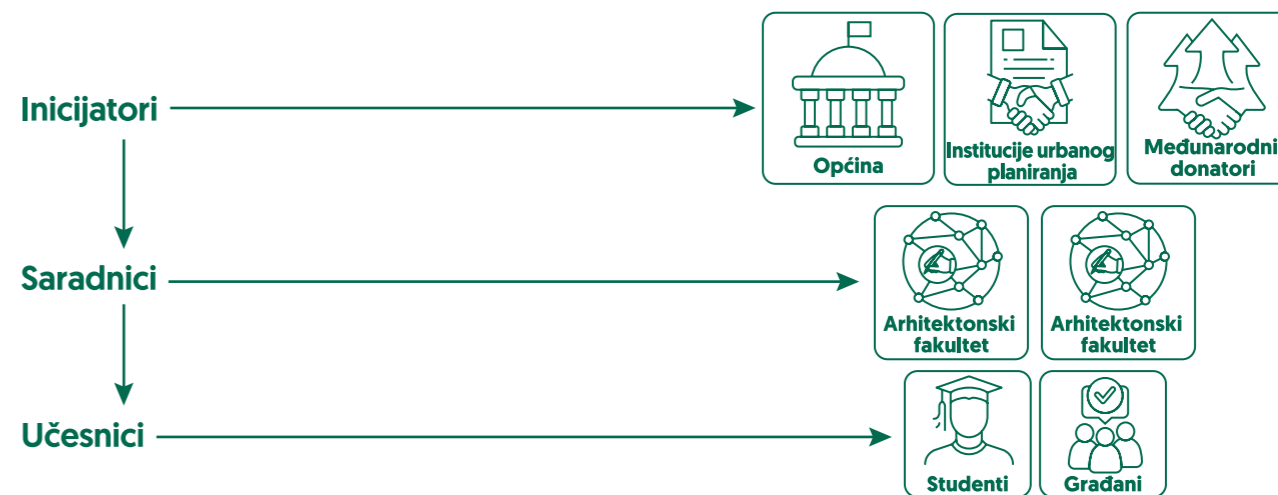
Slika 5: Studio urbanog dizajna Sarajevo - Maketa grada Sarajeva



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima	Socijalna inkluzija
7 - Upravljanje komunikacijama	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Komuniciranje predviđenih planova/projekata jednostavnim jezikom ✓ Daje prioritet javnim u odnosu na pojedinačne interese ✓ Edukacija o urbanom planiranju, urbanom okruženju, ko-kreativnom planiranju ✓ Unaprjeđuje infrastrukturu u zajednici i komunikaciju u korist više aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Upravlja pravovremenim pristupom informacijama 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Sponzor	Saradnici	Učesnici
Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog planiranja, izgradnje i zaštite okoliša Kantona Sarajevo; Zavod za planiranje razvoja KS	Švicarski sekretariat za ekonomske poslove (engl.: <i>Swiss State Secretariat for Economic Affairs - SECO</i>)	Tehnički univerzitet u Zurichu (ETHZ), Univerzitet u Sarajevu (UNSA)	Studenti, građani



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Ponovno osmisli participativne mehanizme u statičnom (fizički prostor), dinamičnom (mobilni prostor) i online (digitalni alat) prostoru
- Finalizirati digitalnog blizanca i osigurati njegovu povezanost sa Generalnim urbanističkim planom za Sarajevo 2040
- Dati doprinos neometanom i efikasnom izvršenju participativnih procesa propisanih zakonom koji prate usvajanje GUP-a

Procedura

Istraživački timovi ETHZ-a i UNSA-e predviđeli su skup urbanističkih i arhitektonskih radnji, intervencija i prostora kojima se reaktivira učešće javnosti u donošenju odluka vezanih za urbanizam u Sarajevu. Ovaj projekat ima kvalitativne (diskusija, dijalog, okrugli stolovi, radionice) i kvantitativne komponente (fizički mjerni uređaji za prikupljanje podataka o klimi i okolišu u gradu Sarajevu). Suština projekta se sastoji od:

1. Projektnog studija - fizičkog adaptiranog prostora u Ulici Valtera Perića, koji je prethodno bio šiša bar, nakon čega je pretvoren u prostor za rad i održavanje događaja koji omogućuje uključivanje lokalne zajednice u urbanu transformaciju Sarajeva. Planirano je da ovaj kolaborativni prostor za radionice za djelovanje u gradu bude u funkciji tokom cijelog trajanja projekta, kao i nakon njega, i da se koristi kao prostor za rad, izložbe i rasprave, gdje bi se periodično organizirale radionice sa većim brojem aktera o urbanom planiranju i transformaciji, i imao bi stalno zaposleno osoblje. Radi se o privlačnom prostoru, otvorenom za javnost koja može doći u bilo koje vrijeme i tražiti ulazne informacije, savjete o pitanjima urbanog planiranja, ili predložiti ideje za događanja ili aktivnosti.
2. Studio mobile je pokretni studio smješten u kombi vozilu koji se koristi za prikupljanje podataka i prezentaciju projekata na javnim i otvorenim površinama, kao i za praktičan pristup aktivnostima urbanog redizajna i za približavanje otvorenih okruglih stolova stanovnicima umjesto dovođenje stanovništva na rasprave. Samo vozilo se može transformirati, i projektovano je da služi kao mjesto za diskusije, prezentacije i fizičke radionice recikliranja urbane opreme.
3. Digitalni blizanac je prilagođeni digitalni alat čiji je koncept i dizajn tako osmišljen da pomogne razradi Generalnog urbanističkog plana Sarajeva 2040. Predviđen je da služi kao biblioteka geolociranih fizičkih i virtualnih ideja za intervencije u Kantonu Sarajevo. Ovaj digitalizirani alat za odlučivanje se bavi planiranjem razvoja grada u narednih 30 godina, uz istovremeno davanje doprinosa revitalizaciji Marindvora u Sarajevu. Ovaj digitalni dio procesa aktivno podupire izradu GUP-a pružanjem kvantitativnih podataka koji se onda prenose na digitalni i fizički model grada. Njime se, osim toga, jača regulatorni nivo planiranja jer se pomaže donošenje odluka lokalnih vlasti na osnovu pouzdanih informacija, putem komunikacije, povratnih informacija i saradnje na projektnim prijedlozima sa općinama. I na kraju, omogućen je angažman zajednice širom Centralne zone Sarajeva kroz kombinaciju fizičkog modela smještenog u prostoru Design studija i podataka virtualne stvarnosti koji se prikupljaju i distribuiraju na fizički model korištenjem alata Digitalnog blizanca.



PREGLED

Koristi i efekti

- Jačanje kapaciteta i razmjena znanja sa lokalnom grupom partnera na teme urbanog planiranja i transformacije u Sarajevu
- Pokretački generator znanja o urbanizmu, jer čak i negativni i neuspješni rezultati daju okvir za učenje i poboljšanja
- Stvaranje lokalne mreže koja djeluje u tim prostorima (broj događaja, ljudi koji koriste te prostore) pomaže stabilizaciji angažmana u vezi sa pitanjima urbanog planiranja i transformacije

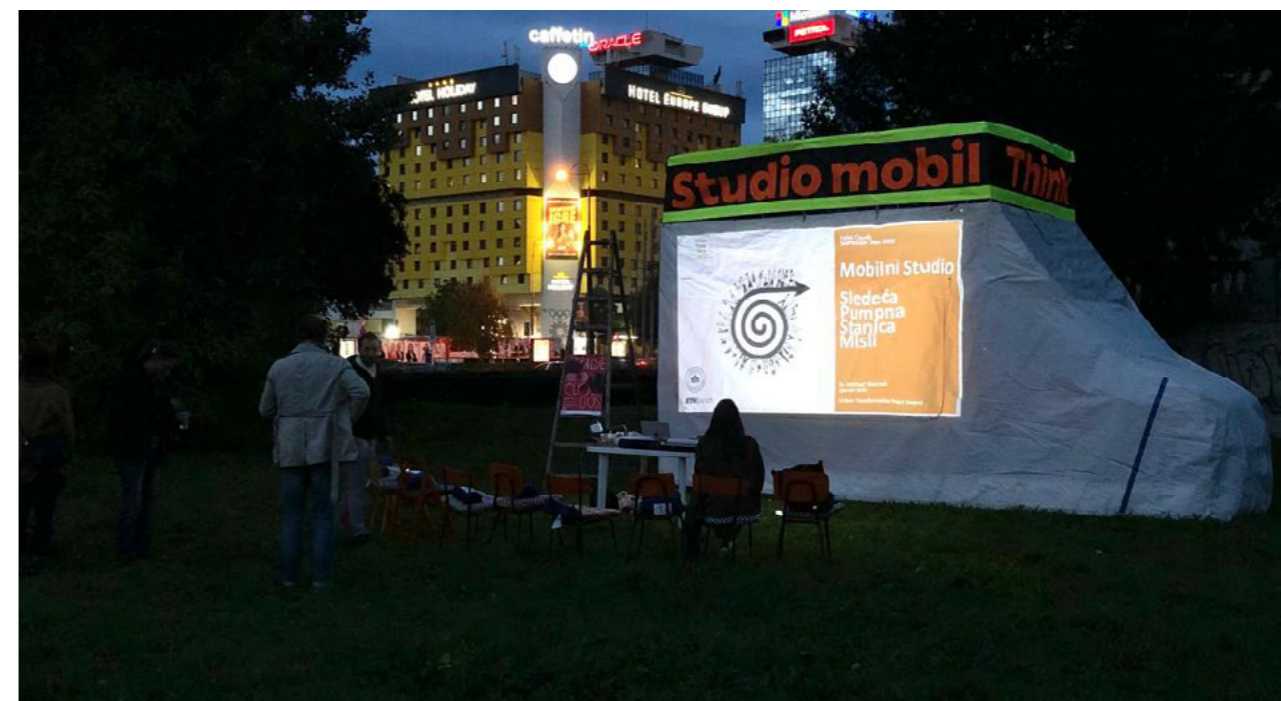
Rizici i izazovi

- Kako komunicirati urbano planiranje na nivou implementacije?
- Kako objasniti određena, nepopularna rješenja u GUP-u i postići široku podršku većeg broja aktera sa različitim interesima?
- Prenijeti VR u stvarnu realnost i usmjeravanje investicija u tom području
- Dati širu sliku i definirati strategije i aktivnosti, a ne samo identificirati prilike

Naučene lekcije

- Nije preporučljivo ljudima iznositi gotov projekat, nego ideje, i zatražite njihovo mišljenje tokom trajanja procesa, prikupljajući i ugrađujući te ideje u naredni korak
- Komunicirati alternativne sisteme vrijednosti odvojeno od onih koje pokreću ekonomski interesi i profit
- Mogućnost korištenja digitalnog blizanca za analizu velikih količina podataka i pružanje dokaza i provjeru različitih scenarija za široku javnost da bi bolje razumjela pitanja koja su orijentirana na budućnost u okviru GUP-a.

Slika 6: Jedan od događaja mobilnog studija



4 | SRBIJA | INTERAKTIVNI URBANIZAM

Izgradnja kapaciteta za učešće i komunikaciju i edukacija različitih aktera u urbanom planiranju



NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

Fokus Interaktivnog urbanizma iz 2021. g. bio je da jednostavno opiše i interpretira procese planiranja u cilju posredovanja i prevencije potencijalnih i postojećih konflikata. Na ovaj način građani uče o javnim interesima u gradu i urbanom planiranju, pruženo im je mentorstvo i usmjeravanje kako da efektivno izraze svoje pojedinačne i kolektivne interese i adresiraju institucionalna djelovanja u urbanom planiranju, izradi i implementaciji urbanističkih planova i projekata. Interaktivni urbanizam čini skup aktivnosti Nove planske prakse, profesionalne NVO čiji je cilj kritičko i edukativno djelovanje na jačanju kapaciteta građana, građanskog sektora i urbanista u cilju postizanje kolaborativnog nivoa upravljanja svim urbanim sistemima.

[Interaktivna web stranica za urbanizam](#)

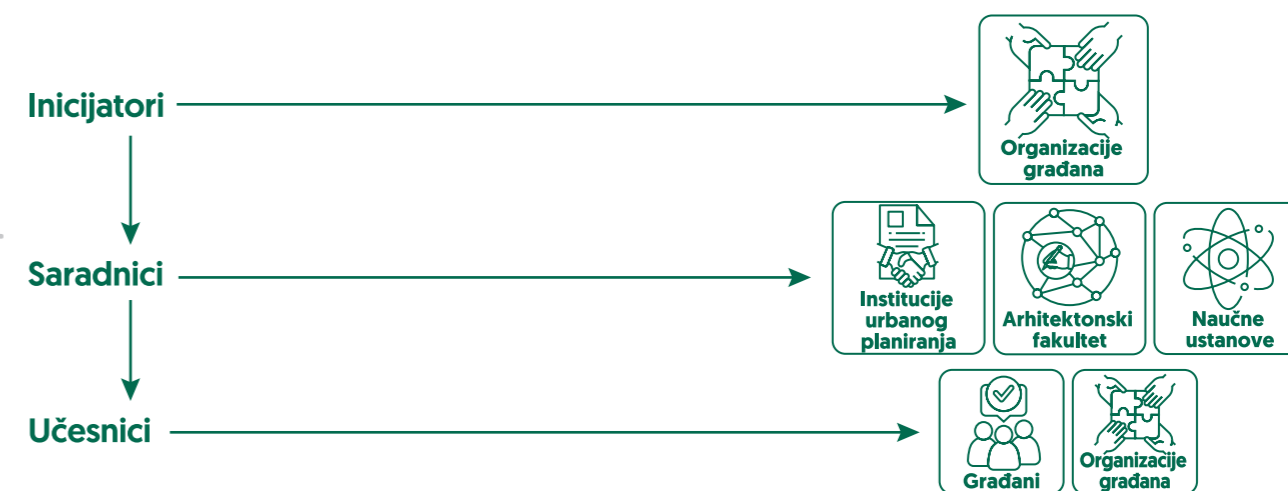
[Publikacije](#)

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Informiranje / konsultacije	Strategije / Analiza / Formulacija	Eksperti pripremaju strategiju edukacije, materijal publikacija, planiranje aktivnosti, vođenje participativnih dešavanja, troškovi printanja i organizacije dešavanja

Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije	
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima
3 - Razumijevanje javnosti	<input checked="" type="checkbox"/> Edukacija o urbanom planiranju, urbanom okruženju, ko-kreativnom planiranju	<input checked="" type="checkbox"/> Upravlja pravovremenim pristupom informacijama

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Organizacije civilnog društva	Urbanisti profesionalci, tijela za edukaciju i naučni rad (univerziteti i instituti / zavodi)	Građani i organizacije civilnog društva



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Omogućiti pristup pouzdanim informacijama i predvidjeti odnose između različitih paralelnih procesa i procedura
- Unaprijediti razumijevanje kompleksnih procesa implementacije politika urbanog planiranja
- Oblikovati informirana mišljenja, čvrste argumente, i povećati kapacitete za kritička razmišljanja svih zainteresiranih pojedinaca i grupa
- Izgraditi javnu sferu i prevazići nedostatak odgovornih medija u cilju pružanja podrške društvu u artikuliranju javnog dobra i javnog interesa, i javni diskurs koji potiče povlačenje pojedinačnog i ličnog, a koji javne institucije treba da nastoje zaštititi i promovirati.

Procedura

Platforma nudi stručnu pomoć profesionalcima i lokalnoj zajednici tako što im omogućuje pristup informacijama od značaja za razumijevanje prostornog planiranja i upravljanja. Cilj joj je da osnaži aktivno, konstruktivno i kontinuirano učešće svih uključenih subjekata, kao i onih koji su zaduženi za implementaciju procesa.

Interaktivna platforma za urbanizam nastoji proširiti znanje, ohrabriti informirana mišljenja i diskusije kroz istraživački i edukativni okvir koji uključuje:

1. Analizu sistema i lokalnih okolnosti uz pomoć pojedinačnih studija slučaja
2. Edukaciju - tumačenje postupka planiranja, ukazivanje građanima kako da prepoznaju probleme ranije u postupku planiranja i u širem planskom obimu (GUP), a ne tek kada se radi o njihovom pojedinačnom interesu
3. Promociju - jačanje dijaloga između građana, stručne javnosti i institucija
4. Ovaj okvir uključuje skup aktivnosti koji doprinose shvaćanju da se na pravila i procedure treba kontinuirano kritički osvrutati i mijenjati ih u skladu sa realnim dešavanjima, i čini ga:
 - Reaktivne urbo-cafe diskusije licem u lice sa građanima o konkretnim urbanim pitanjima (studije slučaja) i pomaganje građanima da se pripreme za javne uvide i rasprave;
 - Proaktivni urbo-cafe - skup obuka (online ili fizičke radionice) čiji je cilj da tumači i dešifrira urbanističke procedure i planove;
 - Publikacije - prevođenje stručnog jezika u svakodnevni, kako bi i oni koji nisu stručni mogli razumjeti. Publikacije: Glosar urbanističkog planiranja, serija Razumevanje planskih dokumenata kao preduslov participacije

- Serija radnih grupa za podršku sa profesionalnim urbanistima u cilju unaprjeđenja procedura planiranja i povećanja učešća u postojećem planskom okviru (upitnici, diskusije)



PREGLED

Koristi i efekti

- Građani prepoznaju značaj javnog interesa, uče kako se angažirati u participativnim aktivnostima vezanim za pitanja urbanizma
- Nestručnjaci i građani dobivaju sredstva da se pripreme za javne rasprave

Rizici i izazovi

- Prepoznavanje značaja participacije na višim nivoima strateškog planiranja

Naučene lekcije

- Ovi procesi su simulacije uživo o tome kako treba izgledati instucionalizirani postupak participacije
- Značaj toga da platforma u budućnosti postane interaktivna, i omogući dvosmjernu komunikaciju i međusobnu interakciju, ili da ponudi dodatne informacije, razmjenu ideja, i pokrene nove teme za diskusiju.
- Prikazuje nadležnima za urbanizam i institucijama kako da educiraju građane o procesu planiranja, procedurama i participaciji
- Usmjerava nadležne za urbanizam i institucije da iskoriste generatore urbanog znanja od-dna-ka-vrhu i rad na terenu OCD, kreiraju pozitivne mehanizme povratnih informacija između građana, stručnih organizacija i nadležnih institucija.
- Značaj dešifriranja jezika koji koriste institucije urbanizma, stručnjaci i dokumenti i naučiti građane da "govore" taj jezik na javnim raspravama i javnim uvidima, potreba da se građani nauče kako da identificiraju kako i gdje leže njihovi pojedinačni interesi u širem kontekstu, i kako se javni interes odražava na njihove pojedinačne probleme.

Više informacija dostupno putem

[Nova planska praksa \(2022\) Mali veliki pojmovnik urbanističkog planiranja - Vodič za razumevanje planova i planske procedure](#)

[Blog: Četiri faze u izradi plana: od inicijative do usvajanja \(27/09/2022\)](#)

Slika 7: Faze planiranja u gradu Beogradu: faza odlučivanja



5 | SRBIJA | JAVNO-PRIVATNI DIJALOG

Omogućiti i olakšati dijalog između većeg broja aktera u ranoj fazi urbanog planiranja u 21 općini u Srbiji

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

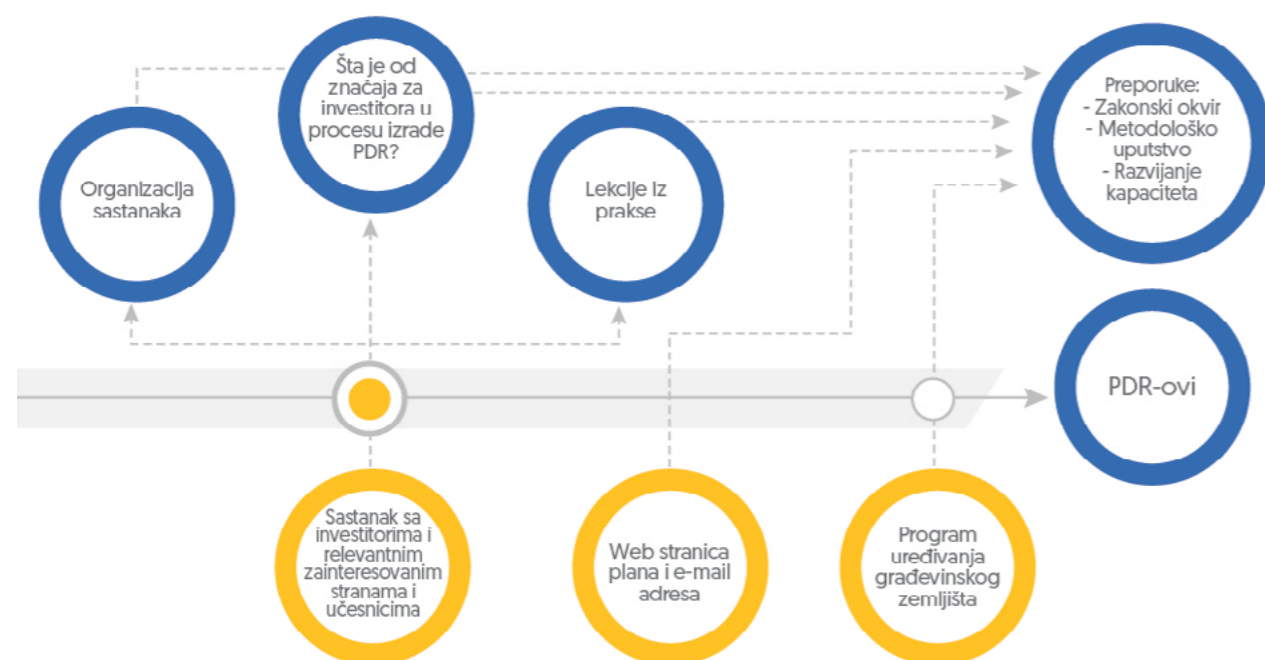
Učešće većeg broja aktera u ranoj fazi u 21 općini u Srbiji odvijao se u kontekstu izrade 31 Plana detaljne regulacije (PDR) kroz najveći program lokalnog razvoja u Srbiji ([Evropski progres](#)) u cilju doprinosa stvaranju ekonomskih benefita i razvoja.

Tri ključna faktora koja je istakla ova inicijativa (2015-2017) bila su: usklađivanje trajektorije razvoja sa evropskim politikama urbanog razvoja; uvođenje ranog uvida javnosti u procese izrade urbanističkih planova; kvalitet planova i mogućnost njihove implementacije na osnovu istraživanja Evropskog progresa. Da bi postigao očekivane rezultate, ovaj program je uključio skup praksi koje prate izradu PDR, kao što su:

- Uključivanje investitora i svih relevantnih partnera i strana u ranoj fazi javnog pregleda u cilju dobivanja jasne slike i podataka o mogućnostima i potrebama prostora;
- Kreiranje posebne web stranice za svaki PDR i posebne e-mail adrese za dostavljanje pitanja, sugestija, primjedbi i povratnih reakcija.

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Konsultacije / saradnja	Analiza / formulacija	Stručnjaci izrađuju nacрте i vode sve procese i procedure Protokoli Organizacija i upravljanje događajima

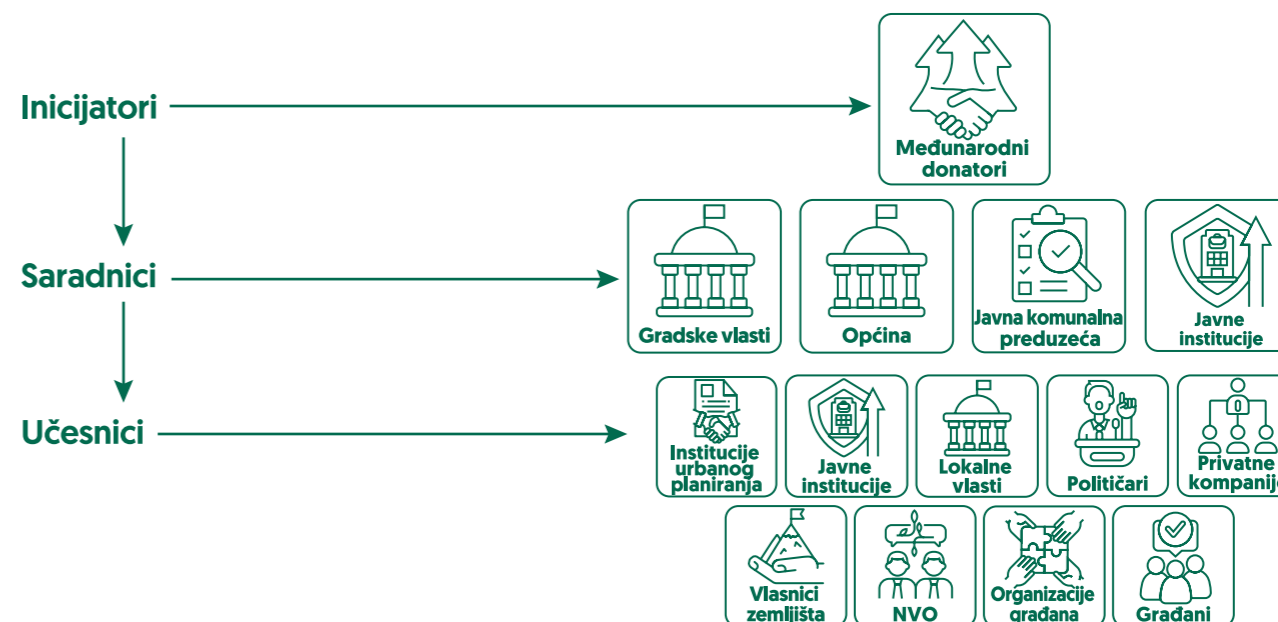
Slika 8: Metodologija



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije	
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima
1 - Broj procesa 4 - Dobivanje povratnih informacija 8 - Trajanje procesa	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nudi resurse i jača kapacitete za procese konsultacija sa akterima ✓ Unapređuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera ✓ Razvija strategije za upravljanje konfliktima između aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podržava distribuciju i razmjenu podataka - transparentnost i protok informacija između institucija, kao i između institucija i građana, tok povratnih informacija

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Evropski progres - nacionalni razvojni program kojeg podržavaju EU i vlada Švicarske	Gradske i općinske vlasti, urbanistička poduzeća i institucije koje se bave formuliranjem i izradom PDR.	Urbanisti, javne institucije, lokalne vlasti i političari, lokalni investitori i firme, vlasnici zemljišta, NVO i OCD i građani



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Promocija dijaloga između svih aktera u ranoj fazi procesa izrade planova detaljne regulacije (PDR)
- Planovi promocije javne infrastrukture i unapređenje uslova poslovanja za postojeće privredne subjekte
- Planovi koji doprinose
 - stvaranju uslova za razvoj novih ekonomskih aktivnosti i privlačenje investicija
 - stvaranje uslova za revitalizaciju napuštenih industrijskih lokacija
 - revitalizacija zapuštenih površina i aktiviranje njihovog ekonomskog potencijala

Procedura

Uključivanje investitora i relevantnih aktera i učešće javnosti u procesu izrade urbanističkih planova se u ovom slučaju koriste kao mehanizam za racionalnije prevazilaženje zastoja i način unaprjeđenje implementacije planova kada budu izrađeni.

Sastanci sa investitorima i relevantnim akterima i učesnicima osmišljeni su kao kombinacija više metoda i tehnika - prezentacije- diskusije i okrugli stol, i interaktivni paneli.

Koraci u ovom procesu, sa odgovarajućim metodama i tehnikama, su:

Koraci u procesu javno-privatnog dijaloga	Metode i tehnike
Informiranje (o ranom uvidu javnosti, upoznavanje organizacije)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Oglašavanje (formalno i neformalno) ✓ Obavijesti za štampu ✓ Printani promotivni materijal ✓ Web stranica posvećena planu ✓ Izložbeni panel ✓ E-mail adresa za direktnu komunikaciju u tom procesu
Dijalog sa većim brojem aktera o izrađenim rješenjima	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sastanci sa investitorima i relevantnim akterima
Povratne informacije o rezultatima	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izvještaji o svim dešavanjima ✓ Online oglašavanje na posebnoj web stranici

Cijeli proces pomaže skup protokola: smjernice za materijale za uvid javnosti i organizaciju i upravljanje dešavanjima, instrukcije za izradu web stranica, predlošci za izradu poziva, povratne informacije i postupak izvještavanja, instrukcije za dvosmjernu komunikaciju i obrasci za evaluaciju. Protokole uvijek prati uzorak materijala i primjeri.



PREGLED

Koristi i efekti

- Rano usklađivanje međusobno suprotstavljenih prijedloga (zahtjevi investitora, uslovi javnog sektora itd.) i generalno iznalaženje boljih, praktičnih rješenja
- Dobivanje kvalitetnih / spremnih za primjenu uslova za izradu plana od strane nadležnih institucija i organizacija
- Podizanje nivoa transparentnosti odlučivanja u procesu planiranja - putem oglašavanja i izvještavanja o rezultatima participacije investitora i građana
- Podizanje nivoa participacije javnosti putem povratnih informacija i obavještavanja o odlukama po završetku procesa
- U svrhu evaluacije, organizirani su razgovori sa predstavnicima različitih grupa učesnika: profesionalnih urbanista, javnih organa, institucija i poduzeća, investitora, političara, NVO i građana (ukupno 43)

Rizici i izazovi

- Uzimanje u obzir interesa i potreba investitora i rano prepoznavanje konflikata
- Podizanje nivoa učešća javnosti uz istovremeno omogućavanje dijaloga između javnog, privatnog i građanskog sektora u ranim fazama procesa
- Uspostava ravnoteže između privatnog i javnog interesa
- Usklađivanje pitanja lokalnih preduslova za planiranje i skraćivanje procedure planiranja

Naučene lekcije

- Postizanje realnijih planskih rješenja osigurava implementaciju sa manje zastoja
- Metodološke preporuke:
 - Pripremiti finalni nacrt za rani uvid javnosti, prezentirati ga i razgovarati o njemu na sastanku sa investitorima i relevantnim akterima
 - Omogućiti dostupnost svih materijala online, oglašavati i staviti relevantne linkove
 - Dati kontakt e-mail adresu za pitanja i komentare, i dati adekvatne odgovore na pitanja
 - Omogućiti online dostavljanje sugestija, primjedbi i mišljenja
 - Definirati detaljne korake djelovanja sa ciljem osiguranja ranih sastanaka/radionica sa investitorima i svim relevantnim akterima u ranoj fazi planiranja
 - Obraditi pitanja, sugestije i napomene dobivene na tim sastancima
 - Dati odgovore i opisati naredne aktivnosti
- Primjer koraka participativnog procesa u izradi strategije:
 - Analiza konteksta
 - Tematski okrugli stolovi - SWOT analiza i definiranje potreba
 - Radionica br. 1 - Mjera ciljeva i preliminarna lista prioriternih ideja
 - Javni forum - Vizija, konsolidacija ciljeva, mjera, i lista projektnih ideja
 - Radionica br. 2 - Financijski izvori
 - Radionica br. 3 - Prioritetne lokacije i projekti
 - Radionica br. 4 - Monitoring i evaluacija procesa implementacije
 - Javne rasprave - nacrt Strategije

Više informacija dostupno putem

[Čolić R. \(2018\) Podsticanje lokalnog održivog i ekonomskog razvoja kroz izradu Planova detaljne regulacije. Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge UNOPS. Beograd, Srbija. ISBN 978-86-920977-6-8](#)

Slika 9: Jedna od radionica



6 | RIJEKA | MJESNI ODBORI

Neformalni lokalni odbori učestvuju u stvaranju rješenja za prostorna pitanja i informiraju zvanične odbore

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

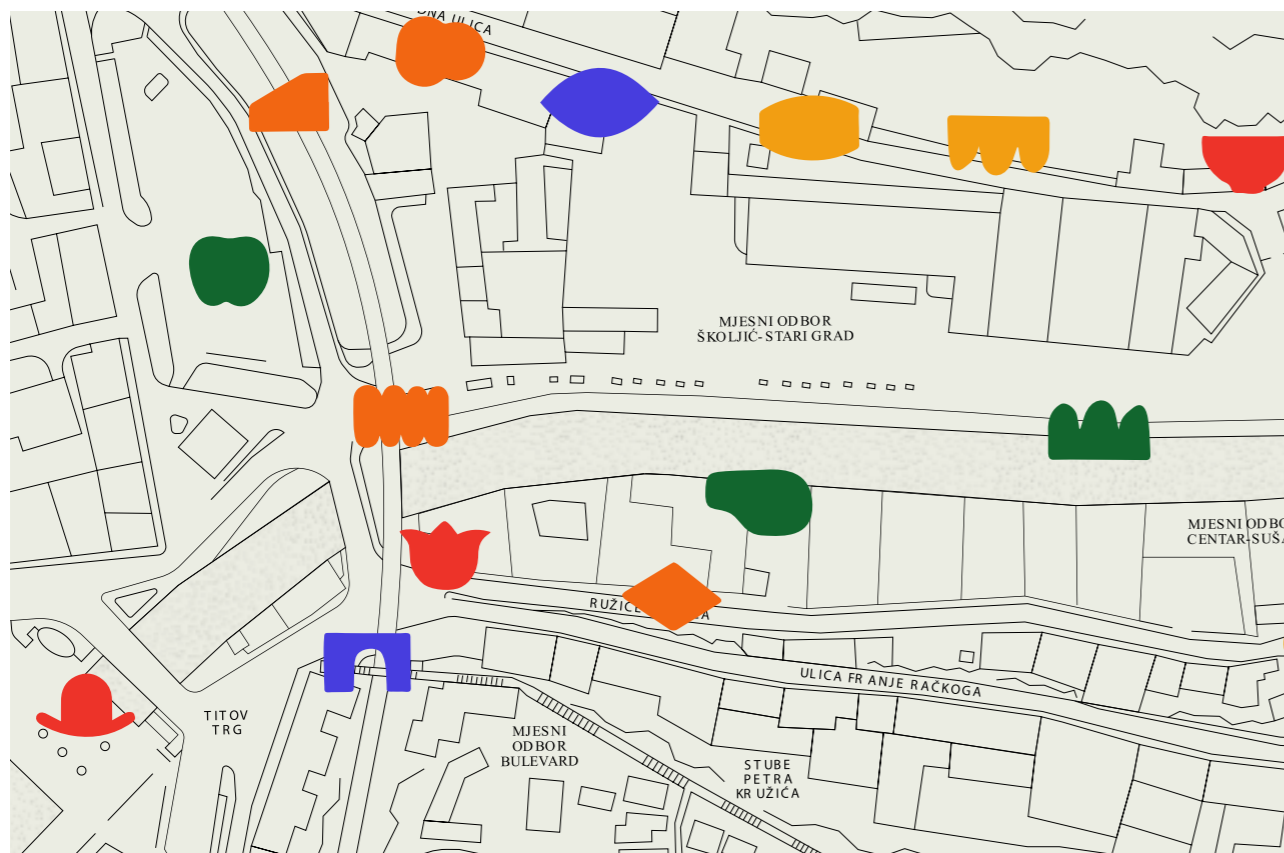
Kratak opis

Lokalna građanska inicijativa iz Rijeke je uspostavila alat koji imitira zvanične lokalne odbore kod donošenja odluka o lokalnim pitanjima. Ovi neformalni lokalni odbori (Mjesni odbori) identificiraju aktuelna pitanja u gradu i pokreću seriju događaja čiji je cilj naći rješenje za probleme i doći do zajedničkog stava svih urbanih aktera i dionika. Ove inicijative formiraju partnerstva sa zvaničnim lokalnim odborima i lokalnim i gradskim vlastima u cilju inkorporacije dobijenih zaključaka i rezultata u zakonsku proceduru planiranja i implementacije. Mjesni odbor okuplja sve građane koji žive na odnosnom području, kao i sve aktere i grupe aktera koji svakodnevno koriste taj prostor. Jako je važno da svi akteri i grupe aktera budu obuhvaćeni, i da se njihove potrebe uzmu u obzir.

[Urbani separe web stranica](#)

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Saradnja / osnaživanje	Strategije / Analiza	Tim voditelja procesa i plan komunikacije sa utvrđenim resursima za njegovu implementaciju

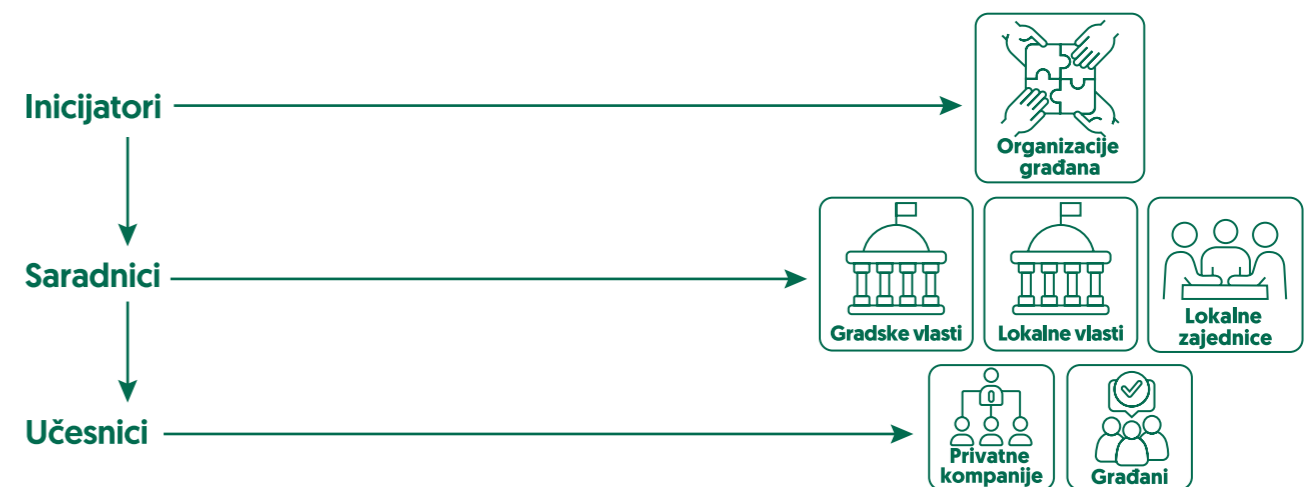
Slika 10: Dijagram za informisanje 7 mjesnih odbora



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije	
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Socijalna inkluzija
5 – Socijalna inkluzija	<input checked="" type="checkbox"/> Daje prioritet javnim u odnosu na pojedinačne interese	<input checked="" type="checkbox"/> Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Organizacije civilnog društva	Gradske i lokalne vlasti, mjesni odbori	Građani, privatne firme



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Promocija saradnje među različitim akterima i njegovanje kapaciteta za participativni razvoj kroz dijalog sa gradskim i mjesnim vlastima i institucijama
- Sva dokumentacija i dešavanja su otvoreni za pristup, učinjen je napor da su događaji otvoreni i dostupni različitim grupama (osobe sa invaliditetom, marginalizirane osobe, itd.)
- Inicirati dijalog sa vlastima
- Promocija i podrška poštovanju, uzajamnom razumijevanju i saradnji sa profesionalcima i institucijama

Procedura

Mjesni odbor Tesla je primjer mjesnog odbora koji se fokusira na prostorna pitanja trga Klobučarić u Rijeci. Glavna identificirana interesna grupa na tom području su učenici koji pohađaju osnovnu školu koja se nalazi na trgu, pa su oni bili ravnopravni partneri u diskusijama, radionicama i otvorenim

forumima. Održan je niz posebno kreiranih radionica za mlade da učestvuju u projektovanju trga izražavanjem svojih potreba i ideja. Postoje tri vrste radionica:

- Taktička radionica - stvarna reorganizacija trga sa različitim pokušajima preraspoređivanja urbane opreme kako bi se odredile zone trga na način koji odgovara njegovoj stvarnoj upotrebi i potrebama
- Projektna radionica - analiza projektnih planova za trg na osnovu taktičkih radionica i diskusija o metodama projektovanja i rješenjima
- Diskusije - razgovori sa različitim akterima, kao i profesionalcima i predstavnicima institucija

Svi rezultati participativnih aktivnosti su prikupljeni i strukturirani u nacrtu dokumenta "Prostorni zahtjevi za uređenje trga Klobučarić u Rijeci". U saradnji sa gradskim vlastima, ovaj dokument će biti pridodat dokumentaciji za zvanični konkurs za projektovanje ovog trga, čije se otvaranje planira 2023-2024.

Socijalna inkluzija

Cilj je da se ostvari pristup svim različitim akterima i grupama zainteresiranih aktera, kao i marginaliziranim grupama, koje djeluju u prostoru na kojem se formira mjesni odbor



PREGLED

Koristi i efekti

- Primijeniti direktnu demokratiju - učesnici se okupljaju oko neke ideje ili prostora od interesa
- *Mjesni odbor* je postao sinonim ne samo za pozitivna protekla iskustva iz perioda Jugoslavije, nego i mehanizam za povezivanje lokalne zajednice danas

Rizici i izazovi

- Izazov da se održe napori i uticaji bez zvanične i kontinuirane podrške grada i lokalnih vlasti. S obzirom da se radi o savjetodavnom tijelu, komunikacija i saradnja sa vlastima obično zavisi od otvorenosti stručnog i administrativnog osoblja u tim institucijama.

Naučene lekcije

- Dati primjere kako zvanični odbori mjesnih zajednica trebaju raditi, biti inkluzivan i prezentirati pozitivne rezultate široj zajednici
- Osigurati široki konsenzus kroz neformalne procese i zajedničko kreiranje od samog početka, učesnici se lično uključe i grade osjećaj zajedništva i javnog dobra.
- Važno je također ohrabriti i pozdraviti povremene i nove učesnike.

Slika 11: Urbani separe logo



7 | ZAGREB | PARTICIPACIJA U RANOJ FAZI

Višedimenzionalni participativni procesi u ranoj fazi donošenja odluka o Generalnom urbanističkom planu za Zagreb

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

Da bi uspostavili novi, inkluzivni kodeks ponašanja u ranim fazama procesa urbanističkog planiranja, Zavod za prostorno uređenje grada Zagreba je 2022. g. je, uz podršku gradskih vlasti, uspostavio participativan proces koji prethodi Odluci o izradi nacrtu izmjena i dopuna Generalnog urbanističkog plana (GUP) Grada Zagreba. S obzirom da proces između usvajanja Odluke i izrade nacrtu amandmana na GUP može dovesti do serije pogrešnih koncepcija koje je teško promijeniti, i koje ometaju postizanje širokog konsenzusa o ovom pitanju kasnije u procesu, stručni radnici i vlasti su odlučili organizirati niz participativnih događaja čiji je cilj osigurati sveobuhvatne javne konsultacije čak i prije donošenja inicijalne Odluke. Tokom otprilike jedne godine, korištene su različite metode kojima se željelo garantirati uključivanje brojnih aktera u taj proces. Naglasak je stavljen na seriju radionica sa svim gradskim vijećima, kojima je ponuđen stručni savjet o strateškom urbanom planiranju, koji je realiziran u procesu konsultacija i dijaloga.

[GUP Zagreb](#)

[Web stranica za participaciju Grada Zagreba](#)

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Konsultacije / saradnja	Analiza / formulacija	Stručni tim koji radi na izradi nacrtu i vodi organizirana dešavanja i daje prateću dokumentaciju

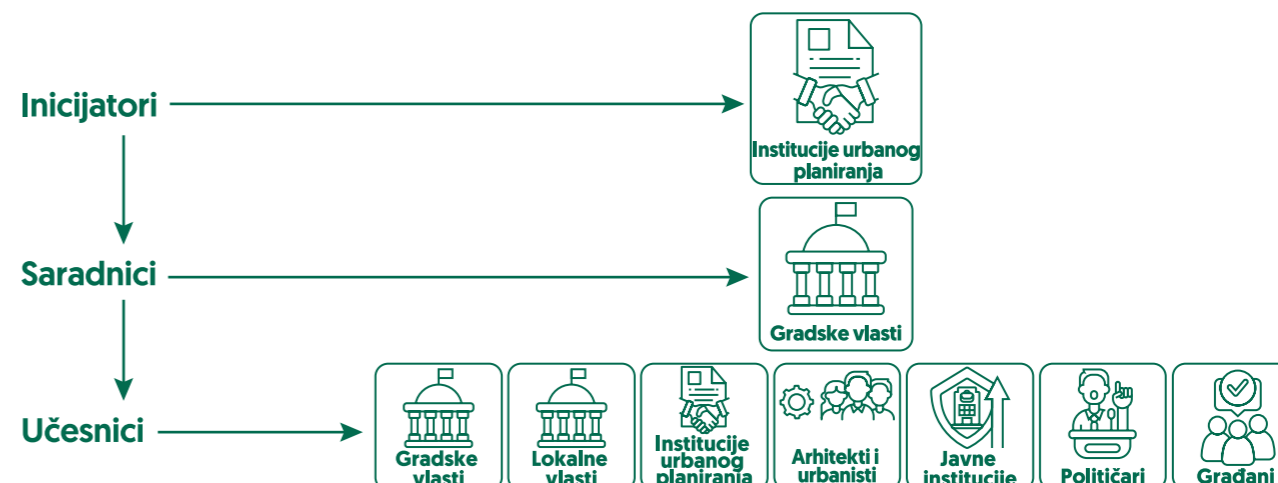
Slika 12: Razgovori sa predstavnicima struke o amandmanima na GUP u Zagrebu



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Socijalna inkluzija	Institucionalni odnosi
8 - Trajanje procesa 9 - Uloga MZ	<input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera	<input checked="" type="checkbox"/> Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije	<input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje vertikalnu i horizontalnu koordinaciju među institucijama <input checked="" type="checkbox"/> Ublažavanje tenzija u odnosima između političara i eksperata

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba	Gradske vlasti	Gradska vijeća, urbanisti i arhitekti, stručne organizacije, gradonačelnik, široka javnost



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Učešće u formuliranju ciljeva i obuhvata Generalnog urbanističkog plana Grada Zagreba
- Edukacija lokalnih vlasti (gradska vijeća) o strateškom planiranju i prostornom razvoju i razlici između strateških faza šireg obima i lokalnih planova implementacije i akcionih planova i projekata.
- Upravljanje različitim interesima u ranoj fazi u cilju sprječavanja buduće eskalacije konflikata

Procedura

Organizirana je serija participativnih događaja u cilju podrške sveobuhvatnom odlučivanju o izradi amandmana na GUP, koja uključuje:

1. Radionica sa vijećnicima Vijeća gradskih četvrti. Radionica je obuhvatila edukativni dio, gdje su članovi Vijeća gradskih četvrti informirani o proceduri planiranja i prvom nacrtu odluke, kao

i o obimu sugestija koje bi u ovoj fazi mogle biti relevantne. Drugi dio se sastojao o rasprava o predloženim izmjenama i dopunama i napomenama.

- Otvoreni forum sa stručnim akterima je organiziran u cilju utvrđivanja ključnih izazova u gradu, najvećih problema u tumačenju i implementaciji važećih planova, i poticanja diskusije o vizijama budućeg prostornog razvoja grada, posebno u kontekstu novih evropskih politika, energetske krize i izazova klimatskih promjena. Stručnoj raspravi su prisustvovali predstavnici stručne javnosti (arhitekti, urbanisti, projektanti, predstavnici drugih struka u interdisciplinarnom polju prostornog planiranja), pripadnici stručnih udruženja i članovi akademske zajednice, kao i gradonačelnik Grada Zagreba, zamjenik gradonačelnika, predstavnici gradskih vlasti zaduženih za planiranje i stručni tim za izradu nacrt iz Zavoda za prostorno uređenje Grada Zagreba. Diskusiju je vodilo Društvo arhitekata Zagreba.
- Nakon što su sve sugestije i napomene ugrađene u inicijalni nacrt, provedene su jednomjesečne e-konsultacije kao završni dio procesa. Tokom ovog perioda, svi pojedinačni akteri, grupe aktera i dionika, bili su pozvani da daju svoj doprinos prije nego što se finalni nacrt odluke pripremi za usvajanje.



Rizici i izazovi

- Otvaranje procesa za javnost od rane faze je dugoročno nastojanje, dok stvarno planiranje grada ponekad iziskuje brze mjere kojima se sprječava nastanak budućih šteta
- Iako pojedina pitanja i odluke možda neće biti odobrene, proces usvajanja mora biti transparentan, i treba uložiti dodatne napore da se postigne neki nivo javnog konsenzusa.
- Učesnici se trebaju upoznati s tim da će ih se saslušati, ali neće se sve sugestije i napomene prihvatiti.
- Ne postoje adekvatna ranija iskustva efikasnog protoka informacija i povratnih reakcija između stručnjaka i vlasti i brojnih aktera.

Naučene lekcije

- Strateško urbano planiranje je popularizirano i građani su upoznati sa njegovim obimom - mediji kontinuirano prate procese i procedure
- Iako je učešće vijeća bilo na dobrovoljnoj osnovi, dvije trećine vijeća gradskih četvrti u Zagrebu su učestvovali u tom procesu
- Nastojte da profesionalci i vlasti shvate da je participacija u svim fazama planiranja neophodna ne zato što je propisana zakonom, nego zato što je korisna i pomaže spriječiti buduće konflikte
- Važno je educirati i obučiti stručnjake kako da planiraju, koriste i vode proces participacije.
- Pokušati, pogriješiti, ponekad i postići neuspjeh može također biti dio procesa, ali to ne treba obeshabriti participativne inicijative u planiranju

Slika 13: Grad Zagreb - Vizualni identitet



GRAD
ZAGREB
SLUŽBENE STRANICE

PREGLED

Koristi i efekti

- Informirati i educirati široku javnost i brojne aktere o procesu planiranja i dokumentima, kao i zakonskim okvirima
- Obučiti stručnjake za planiranje da iskoriste participaciju u ranoj fazi

8 | ZURICH | DIGITALNA PLATFORMA ZA PARTICIPACIJU GRAĐANA

Open-source Platforma Decidim je namijenjen za upotrebu od strane svih službi i za sve participativne procese



NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

Grad Zurich je želio ugraditi participaciju u kulturni obrazac djelovanja gradske uprave i u tu svrhu je kreirao web platformu koja pomaže gradskim službama u komuniciranju i upravljanju participativnim procesima, njihovom dokumentiranju, kao i u ostvarivanju online participacije. Na ovaj način oni idu i dalje od tek minimalne i formalističke participacije ka cilju postizanja šire podrške i legitimiteta za planske odluke i razvijanja osjećaja zajedničkog vlasništva u zajednici. Grad Zurich koristi ovaj software za stvaranje prostora za susrete različitih aktera i zajedničko mjesto razmjene znanja unutar institucija. Zurich i dalje, pored ove e-participacije, koristi tradicionalne participativne alate u fizičkom prostoru.

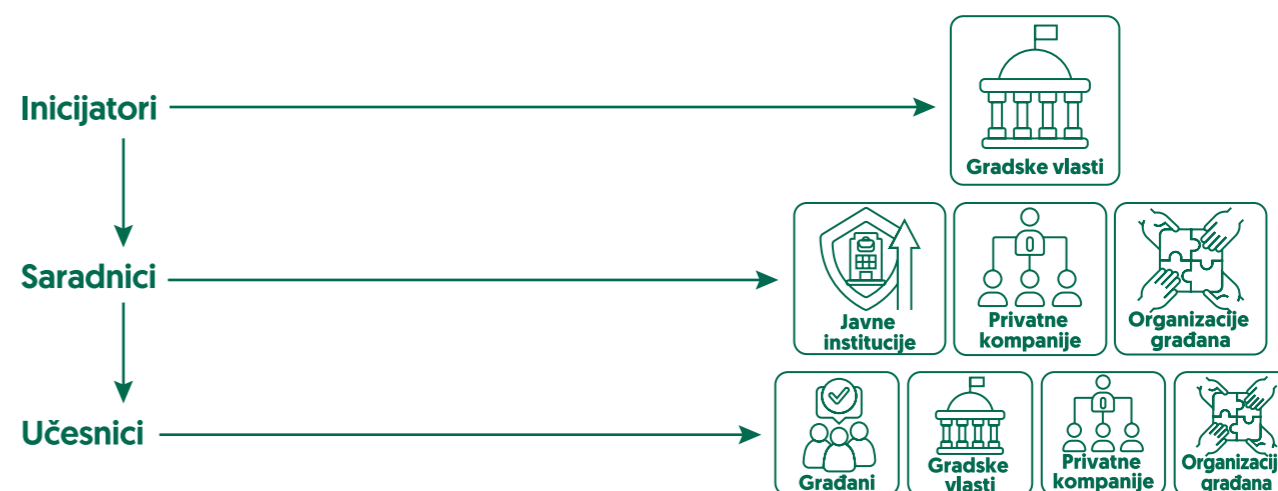
Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Informiranje / Konsultacije / Saradnja	Strategije / Analiza / Formulacija/ Implementacija	Decidim je open-source besplatni software. Služba za informatiku gradske uprave je izvršila njegovu prilagodbu i upravlja njime. Godišnje se za održavanje, podršku i dalji razvoj platforme izdvaja budžet od 150.000 CHF (152.400 EUR).



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije
Područja u fokusu UTPS-a	Upravljanje podacima
7 - Upravljanje komunikacijama	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Omogućuje alat za online participaciju u donošenju urbanističkih odluka koji koristi open-source programe i koji je ekonomičan ✓ Unaprjeđuje dostupnost i upotrebu modernih tehnologija i alata za različite grupe aktera ✓ Uspostava integriranog, harmoniziranog i inkluzivnog informativnog sistema

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Gradske vlasti	Služba za razvoj grada i privatne kompanije / građanske organizacije - <i>Urban Equipe</i> (vlasnik proizvoda i obuka) & Puzzle ITC (podrška i razvoj)	Građani, gradske vlasti, stručnjaci, privatne kompanije



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Ova platforma podržava strategiju Pametni grad Zurich, i predstavlja temelje za testiranje smart participacije i seta alata za e-Participaciju
- Aplikacija omogućuje digitalnu inkluziju i digitalnu participaciju aktera
- Ovom platformom je obezbijeđena jedinstvena aplikacija za sve službe i organizacije

Procedura

Gradska platforma "Participacija u budućnosti Zuricha", izgrađena korištenje Decidim softwarea, je standardno rješenje za neformalne procese e-participacije za gradsku upravu, i portal za sve neformalne procese participacije.

Portal je povezan sa gradskom upravom, i koristi se isti dizajn web stranice kako bi ta povezanost bila jasnija. Decidim je posebno prilagođen potrebama grada Zuricha i sastoji se od blogova, prijedloga, anketa, konverzacija, događaja i participativnog budžetiranja.

Gradska uprava i pojedinci kreiraju profile da bi koristili ovu platformu. Korisnici trebaju dozvolu onih koji upravljaju platformom da bi mogli koristiti određene funkcionalnosti, koje su obično rezervirane za gradsku upravu i menadžere projekata. Institucijama je data i testna platforma putem koje se unaprijed upoznaju sa njenim okruženjem i funkcionalnostima. Pokretači projekta dodaju detaljnu dokumentaciju i različite vrste podataka se mogu postaviti kao dodatni materijal.



PREGLED

Koristi i efekti

- Unaprijeđen kvalitet rješenja, bolji rezultati zbog ugrađivanja lokalnog znanja i smanjenje žalbi/pritužbi u kasnijim fazama planiranja odnosno implementacije
- Veće prihvaćanje i legitimitet odlučivanja
- Pokrenuti procesi učenja jednih od drugih, u kojima gradske službe i građani odgovaraju jedni drugima na pitanja i komentare na portalu
- Povećana transparentnost urbanističkog planiranja i razvoja
- Nakon završetka, projekti se zamrzavaju ili brišu, a kreator projekta može preuzeti sve materijale, dok je izvještaj o projektu dostupan na [web stranici Grada Zuricha](#).

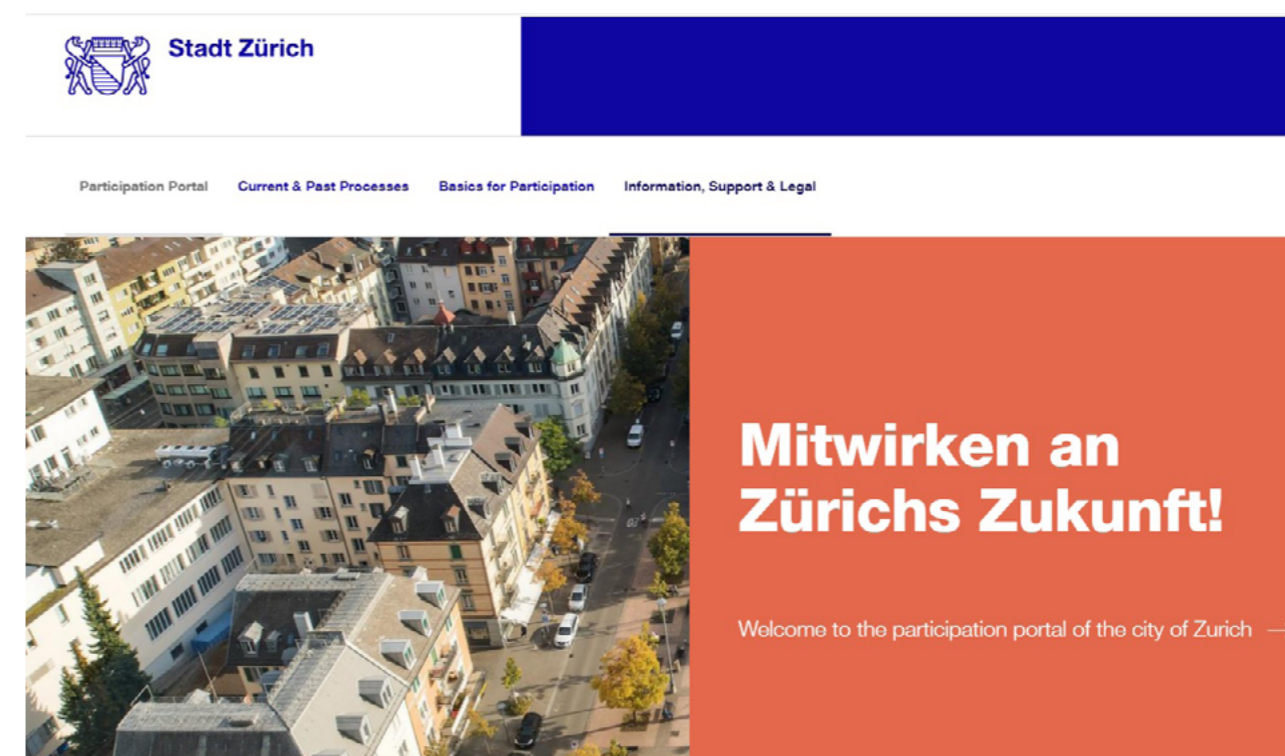
Rizici i izazovi

- Rizik konzervativnog korištenja alata - prenošenje dijaloga u digitalni svijet u sličnom obimu kao što je tradicionalni participativni proces
- Izazov da se ide i dalje od konsultacija i sporadične saradnje u smjeru zajedničkog dizajna, zajedničkog kreiranja i zajedničke implementacije i monitoringa

Naučene lekcije

- Korištenje ove platforme promijenilo je odnos između građana i gradske uprave. Diskusije na forumima ove platforme čine tok komunikacije mnogo lakšim i bržim, a interakcija je mnogo efikasnija i lakše je doći do nje i pratiti je. Ne postoji potreba za fizičkim prisustvom ili formalnom komunikacijom putem pisama ili e-mailova.
- Portal unaprjeđuje strukturiranje procesa i omogućuje organizaciju informacija. Svi dostupni podaci o nekom projektu/procesu su organizirani u foldere/kategorije, čime se poboljšava navigacija i razumijevanje tehničkih aspekata i odgovarajuće planske dokumentacije.
- Prilika za uključivanje ciljnih grupa koje su često isključene iz formalnih participativnih procesa. E-participacija nudi način uključivanja ostalih društvenih grupa, npr. mladih, imigranata koji ne govore dobro lokalni jezik, itd.
- Osnažuje se osjećaj odgovornosti i posvećenosti građana koji ne učestvuju u formalnim participativnim procesima. Online platforma postiže da je participacija samo "jedan klik" udaljena od građana, i građanima se lakše uključiti u procese i projekte koji su u njihovom ličnom ili u interesu zajednice, a također i u slučajevima kada zagovaraju javno dobro.
- Sistem bi se mogao dodatno unaprijediti dodavanjem geoprostornih informacija koje podržavaju projekte koji daju vizualnu referencu i omogućuju ljudima da bolje razumiju kontekst i dokumentaciju.
- Važno je kontinuirano pratiti i unaprjeđivati načine razmjene informacije, i umjesto reaktivnog pristupa postati pro-aktivan i su-kreativan. Građani uče o urbanističkom planiranju i projektovanju kroz participaciju, a platforma im nudi pogodno okruženje za davanje prijedloga i aktivnog učešća u formuliranju strategija, planova, evaluaciji i monitoringu.

Slika 15: Uvodna stranica sajta e-participacije u Zurichu



9 | ZURICH | IZGRADNJA CENTRA AFFOLTERNA

Proces odlučivanja i projektiranja rastućeg suburbanog centra putem kontinuiranih konsultacija sa njegovim stanovnicima



NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

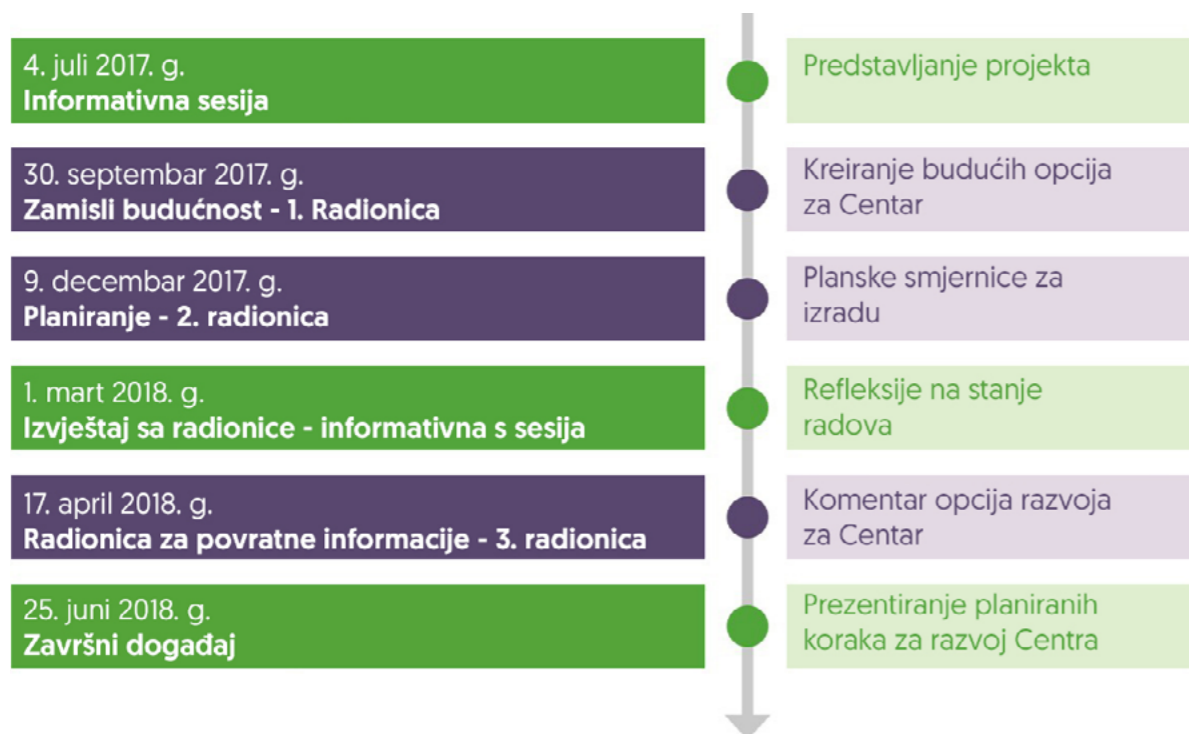
Kratak opis

Affoltern je jedan od 12 okruga grada Zuricha. Okrug Affoltern se u vrlo kratkom roku razvio od ruralnog područja u suburbanu naselje. [Razvoj centra okruga](#) je predstavljao izazov za sve uključene i one na koje se odnosio ovaj proces - gradske i lokalne vlasti, stručnjake, kao i stanovnike.

Uspostavljen je participativan proces sa ciljem da se stanovništvo Affolterna aktivno uključi u oblikovanje novog centra svog naselja. U svrhu uređenja centra, održano je više informativnih događaja i radionica u periodu od jula 2017. do juna 2018. godine. Svi rezultati participativnog procesa su evidentirani i uzeti u obzir kod definiranja smjernica i pravaca razvoja budućeg centra.

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Konsultacije / saradnja	Strategije / Analiza / Formulacija/ Evaluacija	Stručnjaci za razvoj participativnog okvira i omogućavanje participacije

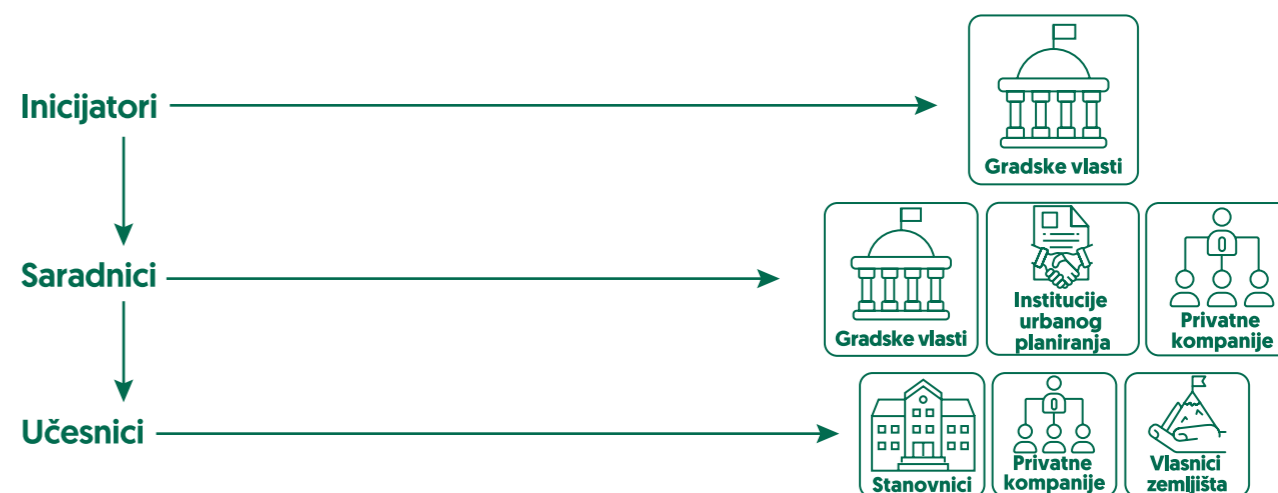
Slika 16: Participativne aktivnosti



Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima	Institucionalni odnosi
2 - Pisane procedure 4 - Dobivanje povratnih informacija	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Komuniciranje predviđenih planova/ projekata jednostavnim jezikom ✓ Nudi resurse i jača kapacitete za procese konsultacija sa akterima ✓ Razvija strategije za upravljanje konfliktima između aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podržava distribuciju i razmjenu podataka - transparentnost i protok informacija između institucija, kao i između institucija i građana, tok povratnih informacija ✓ Upravlja pravovremenim pristupom informacijama 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Unaprjeđuje vertikalnu i horizontalnu koordinaciju među institucijama ✓ Ublažavanje tenzija u odnosima između političara i eksperata

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Gradske vlasti	Gradske vlasti, stručnjaci za planiranje, kompanija koja je zadužena za vođenje participativnih događaja Ampio	Stanovnici, privatni vlasnici zemljišta i objekata, poslovni akteri



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Široka rasprava o prioritetima i međusobnim odnosima različitih interesa
- Doći do što više grupa aktera na koje se odnosi razvoj grada, i povećati razumijevanje i prihvatanje metoda planiranja, odluka i rezultata implementacije
- Provesti aktere kroz proces planiranja, educirati ih o širem kontekstu planiranja i navesti ih da razumiju usklađivanje različitih interesa u planiranju i implementaciji urbanističkih rješenja.

Procedura

U seriji [participativnih događaja](#) održanih tokom 8 mjeseci, razvijen je model razvoja centra Affolterna kroz zajednički dijalog, generator ideja, i definiranje projekata sa stanovništvom. U srcu procesa bile su tri ko-produktivne radionice (50-140 učesnika po radionici) i tri informativna sastanka. Korišteni su različiti participativni alati da bi se održala motivacija učesnika i njihovo aktivno učešće u iskazivanju prijedloga i mišljenja. Između faza radionica tokom javnih informativnih događaja odvijala se i otvorena rasprava, na kojoj je svim zainteresiranim stranama prezentiran trenutni status rada.

1. Cilj prve radionice bio je da se prikupе inputi od aktera i dionika i da se formuliraju prioriteta, zahtjevi i ograničenja sa kojima se grad može suočiti u budućnosti. Skup zajedničkih ideja su profesionalni facilitatori i planeri prilagodili tako da se uklope u razvojni okvir i pripremili ih za naredne participativne aktivnosti.
2. Potom su, na drugoj radionici, razrađivane centralne ideje za planiranje. Direktna praktičan rad na modelu centralne zone su vodili profesionalci, i zajednički su izrađeni konkretni prijedlozi u više koraka.
3. I na kraju, na trećoj radionici, razmatrani su i raspravljani razvojni koncepti izrađeni do tog trenutka.

Tako nastali okvir se sastojao od:

- Principa za izradu i razvoj i opis projekta
- Fizički model centra grada
- Detaljan plan sa ključnim brojkama, opisima i koracima u implementaciji



PREGLED

Koristi i efekti

- Rezultat usvojen od strane gradskog vijeća, kao potvrda i osiguranje da će rezultati participativnog procesa biti implementirani

- Organizirani odvojeni sastanci prije i tokom procesa sa Odborom za upravljanje područjem (uključujući različite službe gradske uprave koje su uključene u ovaj proces) i Odborom primarnih aktera u području (Kerngruppe) u cilju davanja ulaznih elemenata za sve interesne grupe.
- Na svim debatama bilo je obavezno prisustvo predstavnika vlasti, profesionalaca i stručnjaka koji se bave urbanističkim planiranjem

Rizici i izazovi

- Kako uskladiti privatne i javne interese i postići međusobno razumijevanje između različitih interesnih grupa, kako zajedno raditi i doći do kompromisa koji će biti u najboljem interesu zajednice i većine aktera.
- Detaljno objasniti proces i informirati građane o ograničenjima u kolektivnom prostornom planiranju i izradi planova. Pomoći učesnicima da shvate zašto se neke ideje / prijedlozi ne uklapaju u širi planski okvir za određeno područje.
- Adresirati privatne interese i nestrpljenje stanovnika time što će se omogućiti "brze koristi" (odnosno npr. kreiranje parka na zemljištu koje otkupi grad) ili pažljivim objašnjavanjem, korak po korak, razloga za odabir određenih rješenja i projekata

Naučene lekcije

- Prilagodba participativnog radnog procesa specifičnoj lokaciji / lokalnom kontekstu (ciljeve, teškoće, očekivanja)
- Značaj postizanja rezultata, intervencija i implementacija rješenja u praksi u cilju opravdanja procesa i promoviranje participacije
- Koristi od dovođenja stručnjaka za vođenje procesa koji su izvan institucija nadležnih za planiranje
- Značaj interne koordinacije institucija u cilju davanja okvira za implementaciju postignutih rezultata kroz participaciju
- Osigurati da široka javnost dobije poruku zašto i kako se donose odluke i biraju projektna rješenja, i koji su razlozi za neprihvatanje određenih sugestija.

Slika 17: Radionica



10 | BEČ | INKLUZIJA U URBANISTIČKOM PLANIRANJU

Rodno odgovorna planska rješenja i mehanizam monitoringa

NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

“Rodno osvještavanje” je praksa kojom se postiže da se svi rodovi jednako uzimaju u obzir kod izrade politika, zakona i raspodjele resursa. Ona se u Beču počela primjenjivati početkom 1990-tih, i danas su principi rodnog osvještavanja ugrađeni u politike, zajedno sa sankcijama za one koji ih se ne pridržavaju. Urbanisti su, uz snažnu podršku gradske uprave, počeli istraživati i identificirati praznine u podacima o tome kako rodna pripadnost utiče na korištenje javnih prostora.

Beč je proveo više od 60 inicijativa rodnog osvještavanja, među kojima su: projekti osvjetljavanja ulica, proširenja trotoara za kolica, dodatna mjesta za sjedenje, stambeni kompleksi i kompleksi socijalnih stanova koje su projektirale žene za žene, i unaprjeđenje sigurnosti staza i uličica postavljanjem ogledala. Godine 2013, grad je čak objavio priručnik na ovu temu. U tu svrhu, vlasti u Beču su oformile Službu za rodno osvještavanje koja pomaže drugim službama i uredima Gradske uprave Beča u procesu rodnog osvještavanja. Ova služba pokazuje da rodno osvještavanje čini proizvode i usluge Grada Beča pravičnijim i da odgovara na potrebe različitih ciljnih grupa.

Monitor rodne jednakosti Beča prezentira aktuelni status i dešavanja u vezi sa pitanjima rodne jednakosti u Beču navođenjem činjenica i brojki.

[Rodno osvještavanje u Beču](#)

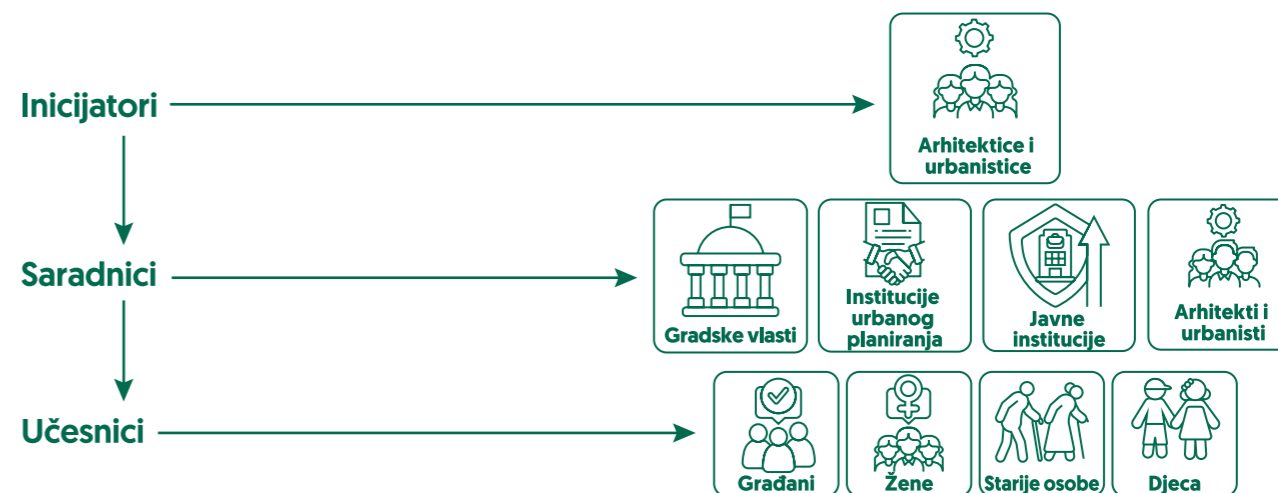
[Beč: Parametri monitoringa rodne jednakosti](#)

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Saradnja / osnaživanje	Implementacija	Ljudski i financijski resursi za kontinuirani rad na ovom pitanju

Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima	Institucionalni odnosi
5 - Socijalna inkluzija	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nudi resurse i jača kapacitete za procese konsultacija sa akterima ✓ Razvija strategije za upravljanje konfliktima između aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podržava distribuciju i razmjenu podataka - transparentnost i protok informacija između institucija, kao i između institucija i građana, tok povratnih informacija 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije ✓ Jača strategije i mehanizme široke društvene uključenosti

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Žene arhitektice i urbanistice	Gradska uprava Beča, institucije za planiranje grada, uredi za arhitekturu i urbanizam	Različite društvene grupe (žene, djeca, starije osobe, imigranti, itd.)



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Osigurati “fer udio u gradu” za sve time što će se zahtijevati da se usvoji drugačiji pristup planiranju
- Postići rodnu ravnopravnost u urbanom planiranju i svim pitanjima vezanim za grad na osnovu ravnopravnih struktura, postavki i uslova za muškarce i žene.

Procedura

Urbanisti su pokrenuli više kvalitativnih promjena, kao i analiza kvantitativnih rodno osjetljivih podataka u projektovanju urbanih naselja Beča.

Godine 2002., Mariahilf, 6 općinski distrikt Beča sa oko 28.000 stanovnika, postao je pilot distrikt za rodno osvještavanje. Sve službe nadležne za javne površine u Mariahilfu su održale zajedničke radionice i individualne konsultacije, i razvile posebne metode za optimizaciju mjera u cilju povećanja jednakih mogućnosti u javnom prostoru. Poboljšanje osvjetljenosti ulica, davanje prioriteta pješacima u prometu, postavljanje novih klupa, proširenje trotoara i uklanjanje prepreka u cilju olakšavanja prolaska kolica za bebe, invalidskih kolica i starijih osoba su ključne urbane transformacije koje su po prvi put uvedene u ovo naselje. Rezultati i iskustva stečena u pilot projektima služe kao solidna osnova za izradu kontrolnih lista i smjernica koje su integrirane u zajedničke sheme procesa, priručnike za planiranje i sisteme procjene kvaliteta koji u sebi sadrže rodno osjetljive dimenzije.

[Monitor rodne jednakosti u Beču](#) je inovativan alat za praćenje napretka u odnosu na problematiku rodnih pitanja u gradu. Radi se o jednom od ključnih instrumenata politike rodnog osvještavanja koji pokazuju kvalitativne rezultate socijalnog razvoja putem dijagrama i tabela zasnovanih na promjenama rezultata anketa. Aktuelni 3. monitor jednakosti u Beču (2021) - osam godina nakon objave 1. monitora jednakih mogućnosti u Beču (2013) prati kako se mijenja položaj žena i muškaraca

u Beču tokom vremena. Ovaj instrument je izrađen da empirijski analizira status i napredovanje / nazadovanje u rodnoj ravnopravnosti i da učini te rezultate dostupnim javnosti. Monitor obuhvaća sljedeće teme: rod, političko učešće, obrazovanje, plaćeni/neplaćeni rad, kulturu i dokolicu, prihod, siromaštvo i socijalnu sigurnost, živi i javni prostori, okoliš i mobilnost, nasilje i zdravlje.

Od 2021, trendovi i razvoj svakog od indikatora se mogu direktno pratiti na interaktivnoj web stranici. Time se kreira integriran monitor ravnopravnosti sa otvorenim pristupom, koji oslikava aktuelni status za sve teme i indikatore.

Socijalna inkluzija

Trenutno je naglasak na proširenju inkluzivnih politika i djelovanje prema LGBT zajednici i drugim marginaliziranim kategorijama.



PREGLED

Koristi i efekti

- Nakon skoro 30 godina, rodno osvještavanje je gotovo proceduralno, skoro potpuno ugrađeno u mentalitet općine
- Drugi gradovi su tek odnedavno počeli slijediti primjer Beča (Berlin, Barcelona, Kopenhagen, Štokholm)
- Uspostavljena mreža eksperata za rodna pitanja u planiranju grada i urbanističkom projektovanju

Rizici i izazovi

- Rodna pitanja se, osim toga, sada moraju natjecati sa drugim, ponekad suprotstavljenim pitanjima - otpornost na klimatske promjene, migracije - za resurse i pažnju
- Eventualne negativne reakcije na rodno osvještavanje ne nalaze uporište sve dok postoji podrška visoko pozicioniranih zvaničnika gradske uprave

Naučene lekcije

- Nakon što se postigne status ravnopravnosti, umjesto da se tretira kao sporedno pitanje, rodno osvještavanje postaje prirodni element svih procesa i mjera
- Pomjeriti perspektive urbanista i arhitekata sa domena kojim dominiraju muškarci prema većem uvažavanju vrijednosti koje su važne za druge kategorije (žene, djecu, starije osobe).
- Brojni ciljevi rodno inkluzivnog planiranja odgovaraju održivim i zelenim okvirima

Spisak literature

[The Guardian \(2019\) City with a female face: how modern Vienna was shaped by women](#)

Slika 18: Naselje Mariahilf u Beču



11 | ISTANBUL | UPRAVLJANJE KOMUNIKACIJAMA

Institucionalizacija upravljanja participativnim praksama



NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

U Istanbulu, participacija javnosti nije propisana zakonom, osim kad se radi o planovima transformacije, konzervacije i obnove, za koje se smatra da imaju posebnu namjenu. Novi gradonačelnik, izabran 2019. godine, proglasio je participaciju, imajući perspektivu otvorene vlade, jednom od najvažnijih strategija u mandatu nove administracije. Vizija je da se procesi planiranja učine lakšim time što će se omogućiti odlučivanje koje će voditi zajednica. Da bi se potvrdila i učinila autentičnom, ovu viziju također trebaju usvojiti stanovnici i institucije Istanbula.

Metropolitan općina Istanbula (engl. Istanbul Metropolitan Municipality) nadležna je za cijeli grad i počela je poduzimati radnje u vezi s ovim, koristeći digitalne platforme za razmjenu znanja i podataka sa javnošću i dobivanje povratnih reakcija od njih. Osim toga, grad je također angažirao timove za "participaciju" koji rade pregled dokumentacije i terenski rad u odnosnim službama. Osnovana je Služba za odnose s javnošću sa ciljem da radi na reformi procesa komunikacije baziranom na digitalnim alatima i da osigura kontinuirano učešće u urbanim procesima i procedurama.

[IMM Open Data](#)

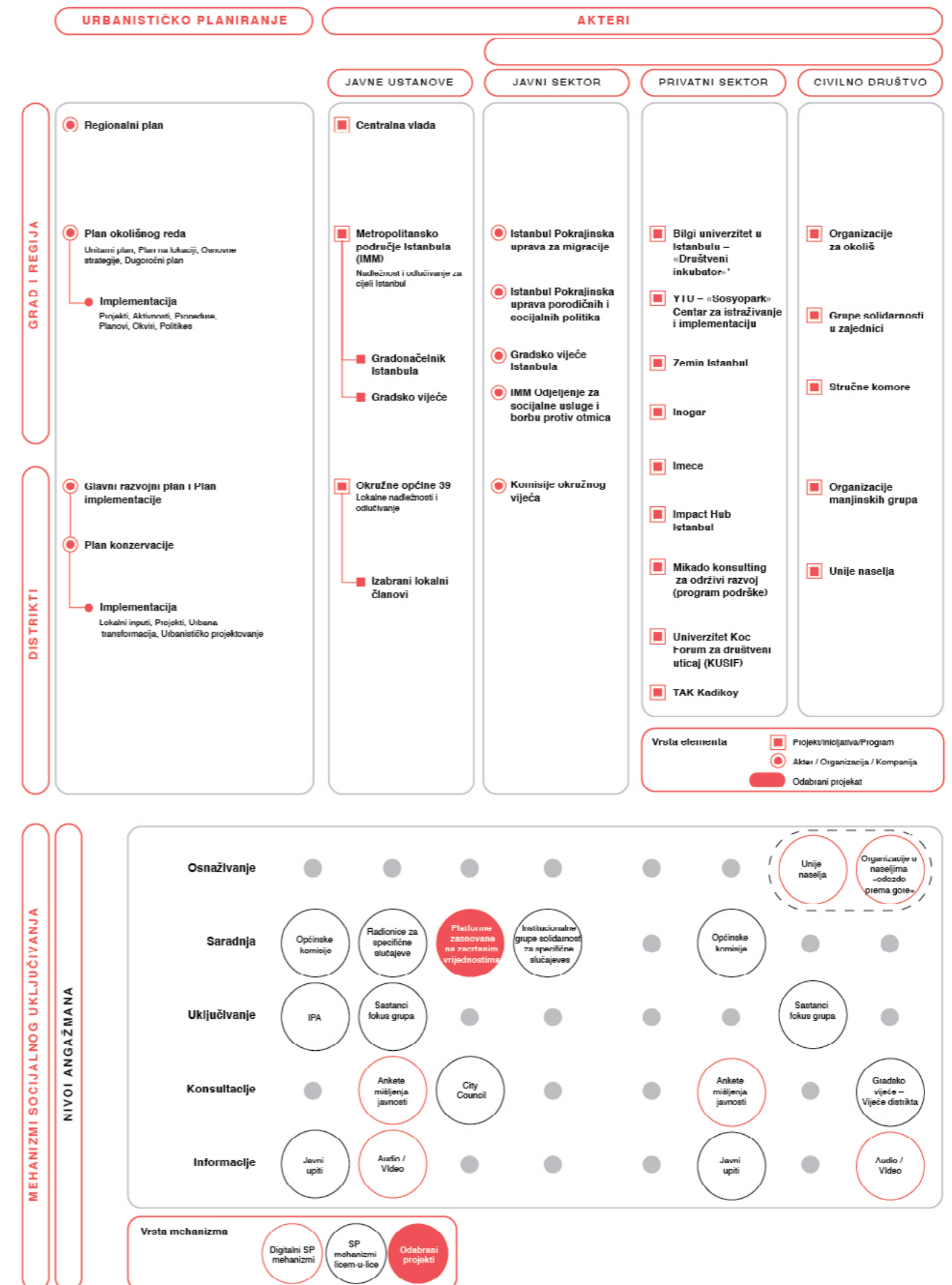
Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Konsultacije	Strategije / Analiza / Formulacija/ Implementacija / Evaluacija	Stručni timovi za participaciju

Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije		
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Upravljanje podacima	Institucionalni odnosi
4 - Dobivanje povratnih informacija	<input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera	<input checked="" type="checkbox"/> Podržava distribuciju i razmjenu podataka - transparentnost i protok informacija između institucija, kao i između institucija i građana, tok povratnih informacija	<input checked="" type="checkbox"/> Unaprjeđuje vertikalnu i horizontalnu koordinaciju među institucijama

Slika 19: Urbanistički propisi u Istanbulu, zainteresirane strane i mehanizmi participacije

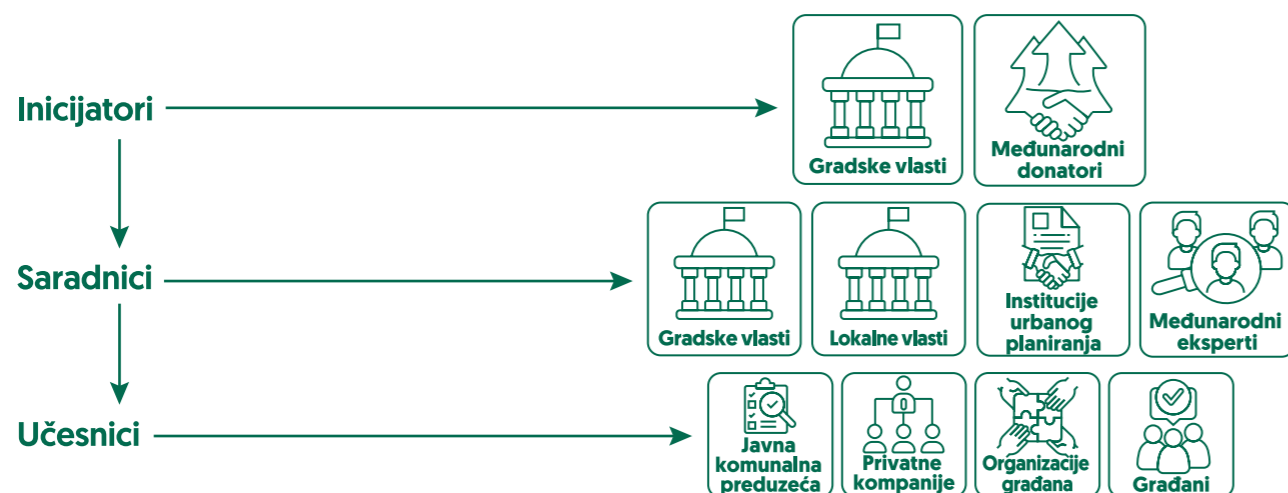
ISTANBUL

Urbanističko Planiranje i Participacija



NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Gradska uprava Su-financirano od strane: Global Future Cities Programme & UK Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO)	Metropolitan općina Istanbul, okružne općine, jedinice za planiranje gradova, ARUP - međunarodni kolektiv eksperata za održivi razvoj	Poduzeća, OCD, građani



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Prevladavanje nedostatka koordinacije i zajedničkog djelovanja institucija, i nedovoljnog poklanjanja pažnje potrebama građana i prioritetima ugroženih kategorija
- Reforma procesa komunikacija na nivou grada
- Model cjelovitog participativnog pristupa

Procedura

Dugoročna vizija angažmana građana u procesima planiranja grada Istanbula izgrađena je na načelima održivosti grada na način koji unaprjeđuje socijalnu inkluziju i procese odlučivanja u praksi urbanog planiranja. Ona obuhvaća uključivanje svih aktera i nedovoljno zastupljenih kategorija, uz pravilno koordinirane podatke, u cilju postizanja boljih rezultata i na osnovu inovativnog, integriranog, inkluzivnog i pristupa dugoročne institucionalizacije. U odnosu na to, konkretnije aktivnosti Službe za odnose s javnošću IMM-a su:

- Bijeli stol je pozivni centar i najvažniji medij koji povezuje IMM sa stanovnicima. Uspostavljen je u cilju prikupljanja mišljenja i sugestija iz zajednice, i obradu pritužbi. Nastoji se diversificirati na društvene medije, tačke komunikacije sa građanima (direktni dijalog sa građanima), e-mail i servis kratkih poruka.
- Ankete javnosti i upitnici se od 2013. godine koriste za mjerenje stepena prihvatanja, nivoa zadovoljstva, i očekivanja građana kada se radi o službama i obavezama IMM-a.
- Rješenja na licu mjesta i Posmatrački timovi imaju za cilj identificirati situacije koje bi mogle nanijeti štetu urbanom životu i iznaći brze odgovore. Postoji mogućnost da se oni transformiraju u Mrežu za posmatranje i Skup gradskih volontera, čime bi se ubrzale faze participacije građana na koje se ove aktivnosti odnose.

PREGLED

Koristi i efekti

- Danas se participacija u Istanbulu zasniva na promjenama pristupa lokalne vlade jer ranije se čak ni sama riječ «participacija» nije spominjala; prema tome, participacija se uspostavlja od vrha ka dnu.
- Postojeća kultura rigidnog razmišljanja i rada unutar IMM službi, a ne saradnja za rješavanje izazova i podjelu sposobnosti.

Rizici i izazovi

- Nedostatak koordinacije i saradnje: Postoje zajednička pitanja koja prelaze granice područja nadležnosti i ovlaštenja pojedinih službi IMM-a
- Nedovoljno poklanjanje pažnje ugroženim kategorijama u javnim politikama
- Kulturološke prepreke: IMM službenici i političari možda smatraju da je razvoj konstruktivnih načina saradnje sa stanovnicima veći izazov. Odgovori stanovnika mogu biti nepredvidljivi i teški za obradu zbog nedovoljnih ljudskih resursa
- Ovlaštenja centralne vlade u odnosu na područja nadležnosti lokalne vlade: turski sistem planiranja primjenjuje pristup od vrha ka dnu. Centralna vlada ima moć da utvrđuje obaveze lokalne vlasti usvajanjem amandmana na zakone
- Kada se razmotre nadležnosti definirane u zakonima o javnim institucijama i njihovim ulogama, vidi se da se koncept raznolikosti odnosi na društveno-ekonomske i društveno-demografske razlike, a ne kulturne i etničke razlike, što dovodi do isključenosti određenih grupa iz procesa angažiranja javnosti.

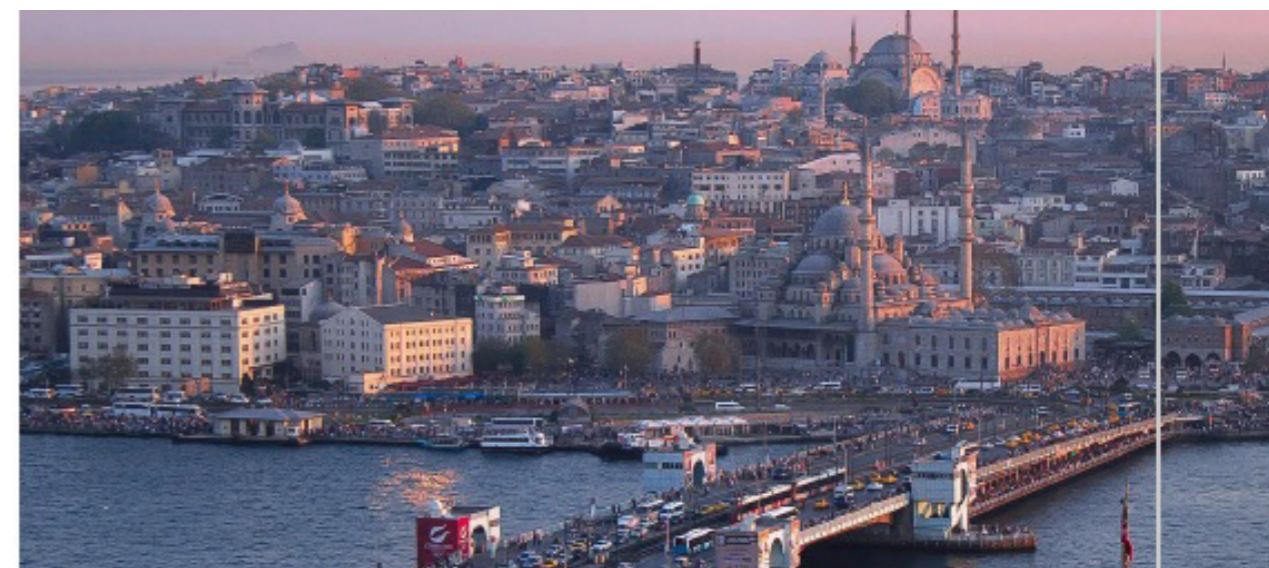
Naučene lekcije

- Važno je i korisno kreirati jedan vodeći tim za participaciju na nivou grada koji bi koordinirao ostale timove raspoređene po različitim službama gradske uprave.
- Većina komunikacije sa IMM-om treba postati fleksibilnija i dinamičnija. Da bi se to postiglo, potrebno je reorganizirati komunikacijske tokove jer se provode birokratskom hijerarhijom.
- Osoblje koje radi na komunikaciji s građanima treba proći posebnu obuku, a raspon njihovog djelovanja se treba definirati protokolom.

Spisak literature

Arup (2020). Cities Deep Dive Best Practices in Participatory Planning

Slika 20: Istanbul



12| BARCELONA | RJEŠENJE ZA GRAD (ENGL. TACKLE THE CITY)

Vodič korak po korak za primjenu ko-kreativnih participativnih procesa i vizualnih metoda u urbanom planiranju



NAJVAŽNIJE ČINJENICE I PODACI

Kratak opis

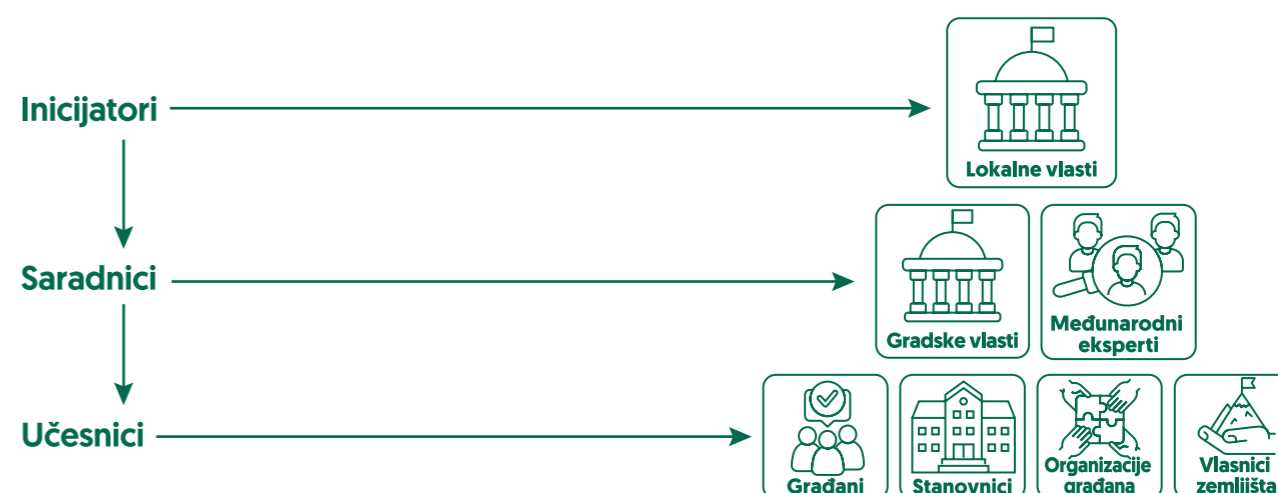
Lokalna javna uprava i gradsko vijeće Sant Boi de Llobregat, grada u metropolitanskom području Barcelone, donijeli su odluku 2019. godine da se pozabave participacijom na strateškom nivou. Caboi lab je laboratorija za inovacije i eksperimente koja se financira javnim sredstvima, sa ciljem rješavanja urbanih izazova grada i njegove teritorije. Primarni zadatak ove laboratorije je da podrži **ko-kreativne participativne metodologije, alate i istraživanja**. Naručen je i izrađen Protokol o participativnom pristupu koji uključuje veći broj aktera sa ciljem pružanja interne ekspertize i osiguranja redovne i neometane primjene participativnih metoda u urbanističkom odlučivanju, planiranju i implementaciji. Tokom svog mandata od godinu dana, jedan ekspert izvana je istražio najbolje prakse ko-kreiranja i kombinirao 3 postojeće metodologije (dizajn usluga, metoda kolektivnog uticaja i tranziciona arena) za kreiranje okvira za participaciju u više domena, u više gradskih razmjera i u svim fazama planiranja.

Vid angažmana	Faza planiranja	Resursi
Osnaživanje	Strategije / Analiza / Formulacija/ Implementacija / Evaluacija	Tumači i voditelji procesa

Relevantnost za lokalni kontekst	Područja intervencije	
Područja u fokusu UTPS-a	Komunikacija i obrazovanje	Socijalna inkluzija
1 - Broj procesa 4 - Dobivanje povratnih informacija	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Edukacija o urbanom planiranju, urbanom okruženju, ko-kreativnom planiranju ✓ Daje resurse i jača kapacitete za procese konsultacija sa akterima ✓ Unaprjeđuje infrastrukturu zajednice i komunikaciju u zajednici u korist više aktera 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pruža alate za praćenje potreba građana sa stanovišta socijalne inkluzije

NAJVAŽNIJI AKTERI I DIONICI

Inicijatori	Saradnici	Učesnici
Lokalna javna gradska uprava (budžet osigurava lokalno gradsko vijeće, vlasti metropolitanskog područja Barcelone, i Evropska komisija).	Gradske vlasti, eksperti i saradnici za ko-kreiranje, komunikaciju, društvenu inovaciju i dizajn	Lokalni akteri



PRIORITETI I PROCEDURA

Prioriteti

- Kreirati protokol za participativni pristup većeg broja aktera za široku primjenu u službama lokalne javne uprave.
- Proces bi trebao biti 100% transparentan - tokovi rada i rezultirajući okvir se treba pravilno objasniti, učesnici se pozivaju da uzmu aktivno učešće u razradi procedura.
- Procedure su detaljno objašnjene, nisu potrebna stručna znanja, voditelji se trebaju upoznati sa metodom i savladati je u praksi. Oni osiguravaju protok komunikacije i posreduju među različitim interesima i pristupima.

Procedura

Tim eksperata za društvene inovacije, uz podršku lokalnih vlasti, kreirao je detaljan vizuelni vodič koji razrađuje tok rada procesa ko-kreacije na pojedinačne korake u različitim fazama planiranja i implementacije, čime se korištenje ove metodologije nastoji približiti svima u instituciji. U okviru ovog procesa identificirane su četiri različite faze: posmatranje, istraživanje, akcioni plan i implementacija. Vodič ima svoj vlastiti univerzalni sistem grafičkih kodova koji olakšava njegovu primjenu. Svaka faza i njen tok rada su detaljno objašnjeni, i uz njih su dati grafički materijali koji tumače dinamiku procesa. Pod-faze uključuju:

- Definiranje problema / aktera / rješenja / aktivnosti (ko, šta, kako?)
 - Alat koji će se koristiti
 - Radni list (razložene procedure kako postići određeni rezultat i dati ulazne elemente za narednu fazu).
- Ova metodologija se ne mora koristiti u punom obimu; svaka od faza je cjelovito razrađena i može se

odvojeno primjenjivati za postizanje određenih rezultata.

[Coboi lab website](#)

[Tackle the city issue Guidebook](#)



PREGLAD

Koristi i efekti

- Osiguranje generičke metode sa detaljnim protokolom za primjenu od strane gradske uprave optimizira proces, smanjuje troškove i vrijeme potrebno za izradu / izmjene i stručna znanja ostaju unutar institucije

Rizici i izazovi

- Sukob interesa može ometati proces
- Vlasti i stručnjaci nisu spremni primijeniti ko-kreiranje od najranijih faza i tokom procesa – time se može produžiti vrijeme izrade i promijeniti smjer očekivanog okvira rezultata, i ako se ne vode dobro uz kvalitetnu medijaciju, mogu odvesti u slijepu ulicu
- Socijalno inkluzivan okvir za primjenu se planira kao naredni korak u cilju unaprjeđenja metoda i proširenja obima primjene
- Izazov da ne postoje potvrđeni ključni indikatori uspjeha koji služe za praćenje stope uspjeha, primjenjivosti i relevantnosti.

Naučene lekcije

- Kolaborativno odlučivanje - pogodno za upravljanje internim konfliktima između vlasti i profesionalaca, i vertikalnu i horizontalnu koordinaciju među institucijama
- Primjenjuje se također na regionalnom i nacionalnom nivou
- Detaljan, generalni vodič za participaciju daje osnovna znanja i njihov prenos, i institucionalizira cijeli proces
- U srži ovog procesa nalazi se komunikacija. To podrazumijeva davanje detaljnih objašnjenja koraka i faza, općeg pristanka za izgleda i spektar rezultata i kontinuirano upravljanje očekivanjima svih uključenih (posebno učesnika).

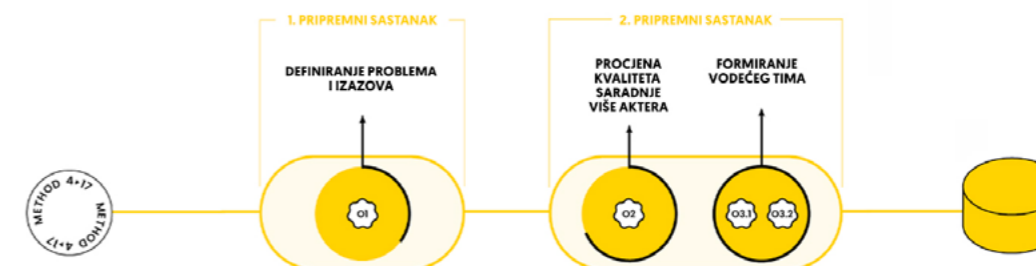
Spisak literature

[Coboi Lab \(2021\) Method for tackling the city issue. Barcelona, Španjolska.](#)

Slika 22: Metodologija - detaljna struktura

FAZA 1: OPSERVACIJE

Počinjemo fazom Opservacije, u kojoj definiramo izazov sa kojim se suočava grad na određenom području, i tražimo mogućnost da ga zajednički prevladamo. Ovo prva faza je ključna za postavljanje jasnih temelja i povećanje izgleda za uspjeh cijelog procesa.



FAZA 2: ISPITIVANJE MOGUĆNOSTI

U fazi Istraživanja, identificiramo i objedinjujemo različite perspektive i interese aktera na koje utječu izazovi u gradu sa cijelom objedinjenja prioriteta i definiranja zajedničke vizije



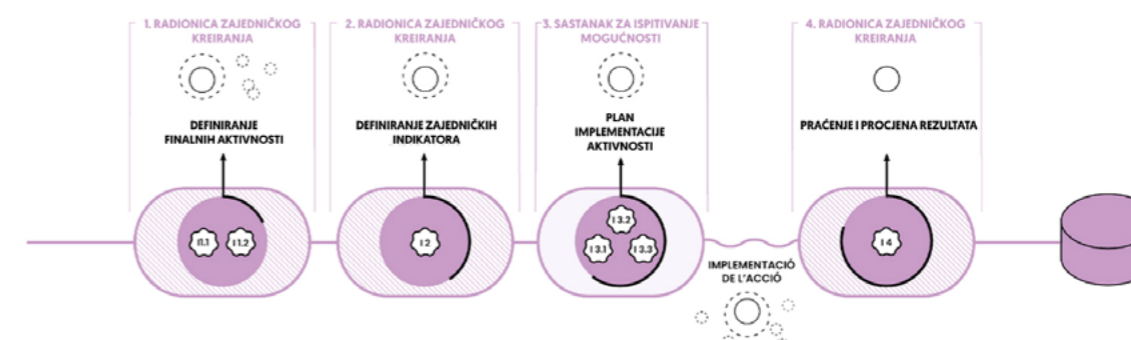
FAZA 3: AKCIONI PLAN

U fazi Akcionog plana, počeli smo razvijati i kreirati zajedničke aktivnosti za svaku definiranu osu djelovanja koje će nas približiti zajedničkoj viziji budućnosti.



FAZA 4: IMPLEMENTACIJA

U fazi implementacije smo kreirali prototipe prioritetnih aktivnosti i planirali njihovu kasniju implementaciju. Uz to, zajednički smo odlučili kako mjeriti rezultate, vršiti monitoring i evaluaciju utjecaja implementiranih aktivnosti.



4. Zaključci i ključne spoznaje

U skladu sa potrebama koje postoje u Sarajevu, većina prezentiranih studija slučaja nudi participativne metode strukturiranja bolje komunikacije sa akterima, razmjenu i razumijevanje, kao i za praćenje i prepoznavanje potreba građana. Generalno, participativni događaji licem u lice su najefikasnije sredstvo komunikacije i edukacije u prostornom i urbanom planiranju, no ipak se **digitalni prostor** sve više koristi u komunikaciji i pregovorima u planiranju, kao i kao zvaničan prostor za intervencije građana, posebno nakon COVID-a. **Socijalna inkluzija** je još jedno važno participativno pitanje, ali osim primjera iz Beča gdje su rodno osviještene prakse planiranja zvanično prepoznate, vlasti i institucije ulažu nedovoljne napore da se bave ulogom marginaliziranih grupa u urbanom planiranju. Generalno govoreći, većina participativnih praksi **osnažuju kapacitete upravljanja u institucijama ili zajednicama** na lokalnom / općinskom ili gradskom nivou.

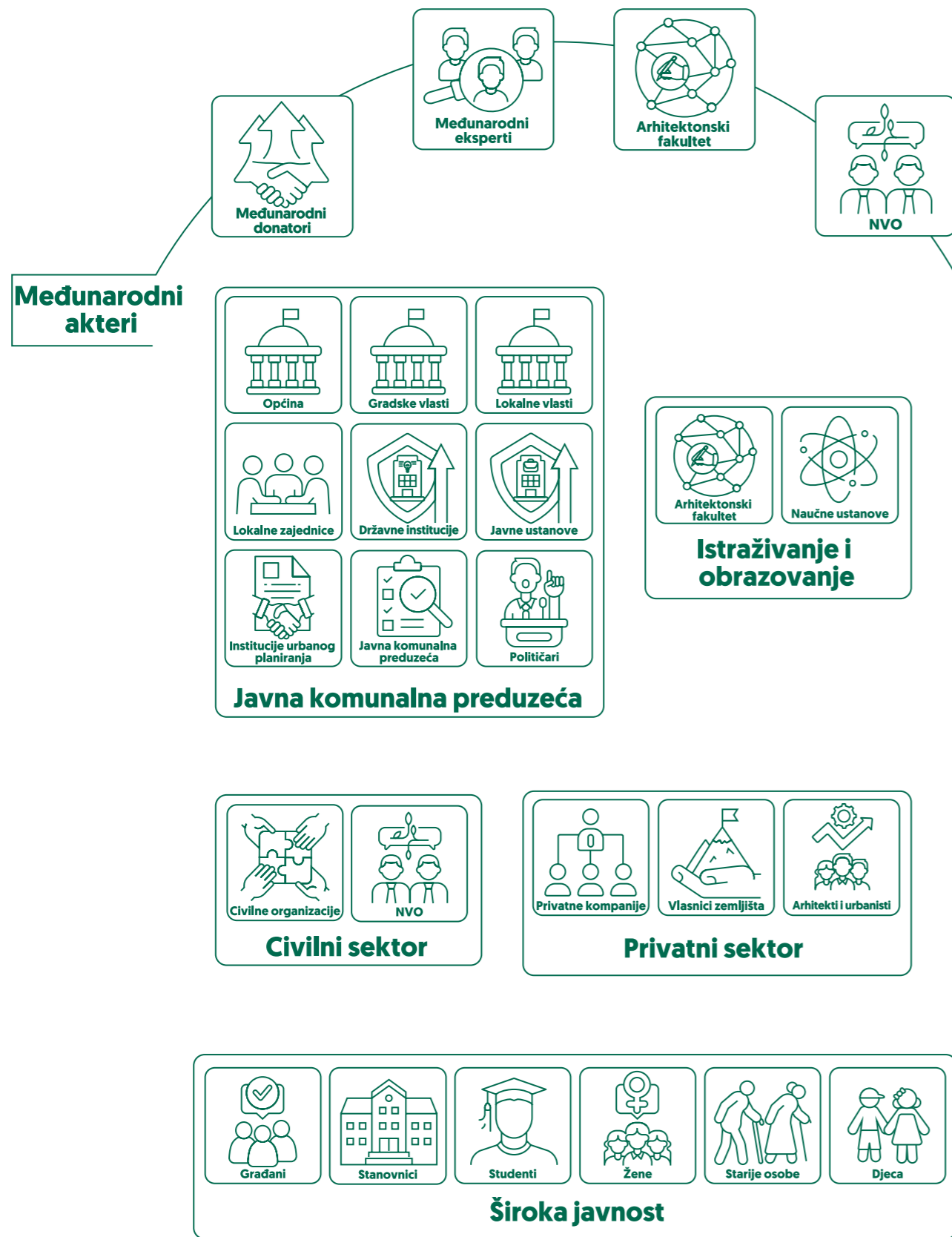
Kako smo od početka isticali, osnovni međunarodni dokumenti koji se odnose na urbanu i prostornu sferu naglašavaju potrebu za **inkluzivnim i kolaborativnom upravljanjem u procesima prostornog planiranja**. Ciljevi održivog razvoja i Nova urbana agenda govore o ovim procesima kao o načinima donošenja odluka koji uključuju veći broj aktera sa širokom participacijom kao svojom ključnom karakteristikom. Ovdje prezentirane studije slučajeva ukazuju da inputi što većeg broja aktera daju legitimitet odlučivanju, konsenzusu i pomirenju konflikata; participacija doprinosi prepoznavanju javnog dobra, širenju lokalnog znanja, jača kapacitet i educira građane da mogu intervenirati u postupcima planiranja i kreira lokalnu mrežu podrške koja će braniti zajednicu i javno dobro. Formalni participativni procesi obavezuju vlasti i institucije da implementiraju dogovorena rješenja, daju odgovor i definiraju naredne aktivnosti, i otvaraju procese evaluacije za javnost. Participacija donosi koristi ne samo akterima koji nemaju vlasti, nego je važna i za stručnjake.

S druge strane, participativni procesi nisu jednostavni; proces postizanja konsenzusa može biti otežan, a pojedinačni interesi mogu biti previše snažni i nepomirljivi. Političari nastoje izbjeći učešće u tim procesima, a građani su pre svega nestrpljivi, apatični i uzimajući sve ovo u obzir postoji opasnost da će doći do poremećaja povjerenja između institucija i široke javnosti. Komplicirane i nedosljedne strukture koje donose odluke u nekim slučajevima postaju još gore zbog neadekvatne koordinacije i saradnje između urbanističkih institucija, a ponekad ljudski faktor ima važniju, odlučujuću ulogu u pogledu stepena primjene zvaničnih procedura i formalnih institucionalnih praksi. To je uglavnom slučaj na Balkanu (uključujući BiH). Pošto su postupci prostornog i urbanističkog planiranja dugoročni, sve je veći izazov naći način da se ide dalje od uspostavljenih tradicionalnih metodoloških okvira za participaciju, i obezbijediti da uspješni participativni primjeri budu trajne, a ne jednokratne aktivnosti, i **postići osnažujuću fazu angažmana aktera**.



U okviru ovih efektivnih primjera, **naučene su neke lekcije**, počev od toga kako građane učiniti proaktivnim, unaprijediti odnose između građana i uprave, naglasiti značaj političke podrške i načina komuniciranja demokratskijeg sistema vrijednosti u korist svih, i uspostaviti efikasan mehanizam povratnih reakcija, postizanje realističnijih planskih rješenja, jačanje osjećaja pripadnosti, i uvođenje planiranja koje u središtu ima ljude. Iako je svaki od primjera vezan za svoj specifičan kontekst pa ga je stoga teško uspješno replicirati, neki od njih nude korisne metodološke preporuke (Rješenje za grad (engl. *Tackle the City*) Barcelona) ili praktično znanje za institucionalizaciju nekih praksi (Interaktivni urbanizam Beograd, Mjesni odbori Rijeka).

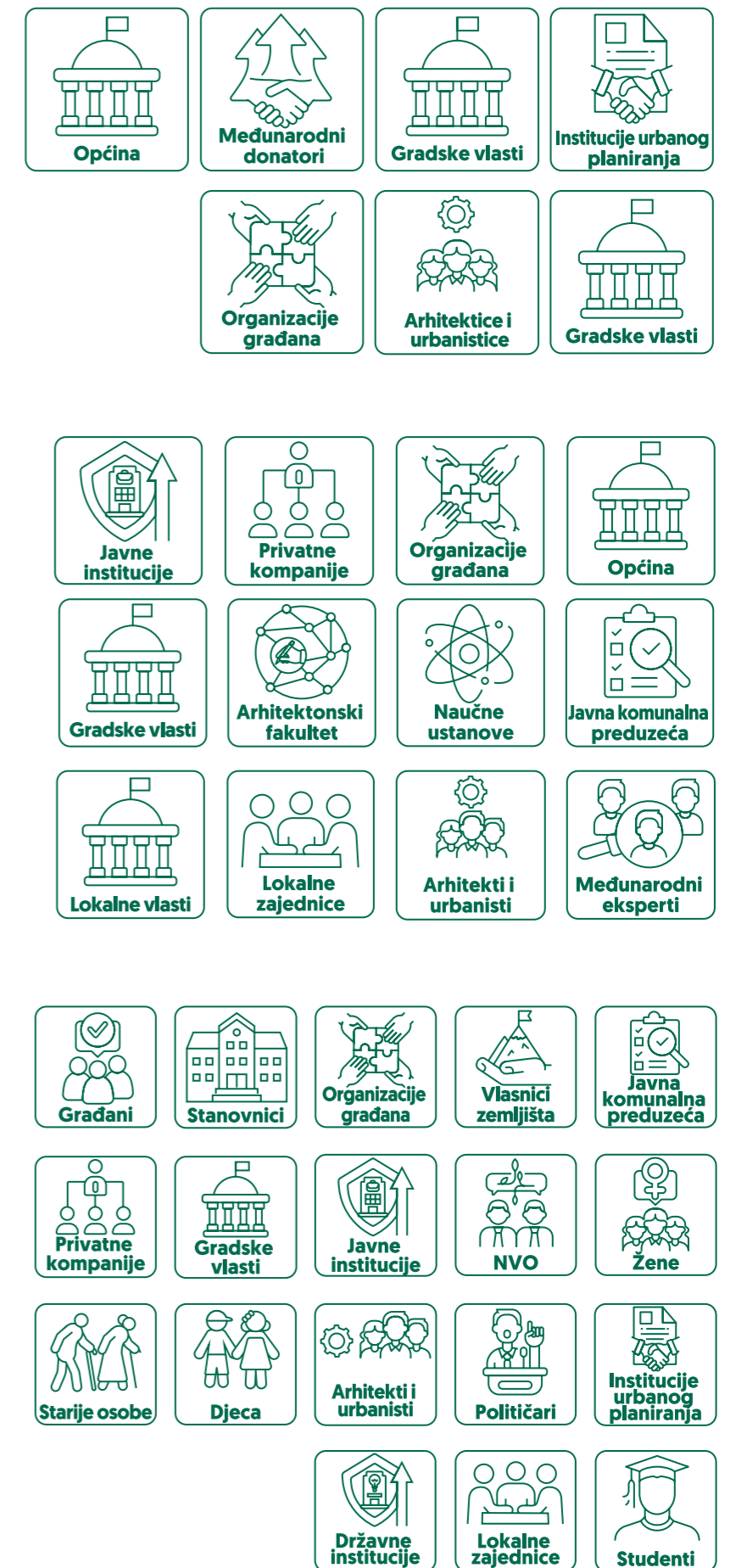
Iako edukacija javnosti o urbanom planiranju, promoviranje urbanog planiranja u javnoj sferi i insistiranje da široka društvena inkluzija postanu prirodan element, a ne izuzetak, mogu dovesti do unaprjeđenja participativnih metoda koji čine suštinu uspješnog urbanog planiranja, pitanje resursa je i dalje od kritičnog značaja kada se radi o tome da li će participacija postati vitalna komponenta bilo kojeg procesa planiranja. Prikazani primjeri pokazuju da financiranje nije kritični resurs, nego educirani lideri i facilitatori participativne metodologije / metoda / alata. Da bi participacija bila uspješna, mora biti **prilagođena kontekstu, što inkluzivnija, detaljno isplanirana i uspješno vođena**.



Inicijatori →

Saradnici →

Učesnici →



Izjava o odricanju odgovornosti:

Ovu publikaciju podržava projekt vlade Švicarske pod nazivom Projekat urbane transformacije Sarajeva. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su isključivo mišljenja njenih autora i ne moraju odražavati mišljenja vlade Švicarske.

